

Verschijnt tweemaal per jaar
Nederlandse
Vereniging voor
Vlaggenkunde

Vlag! 25

Vlaggentijdschrift
Vexilla Nostra

25/283 najaar 2019

Als een gewone
Nederlandse vlag
niet meer genoeg is...

Colofon

Vlag! 25/283
Jaargang 53
Najaar 2019
ISSN 1877-167X

Vlag! is (sinds 2009) de voortzetting van het *Vlaggentijdschrift Vexilla Nostra* van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde. Het verschijnt twee keer per jaar.

De Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde (NVV) werd op 19 maart 1966 opgericht met als doel de mensen bijeen te brengen met een interesse voor vlaggen en vaandels, zowel Nederlandse als die in het buitenland. *Vexilla Nostra* was vanaf de start het verenigingsorgaan. De NVV is de oudste vlaggenkundige vereniging in de wereld.

Bestuur:
Davied van Berlo (voorzitter),
Marcel van Westerhoven (secretaris),
Willem van Zon (penningmeester),
Theun Okkerse (vice voorzitter),
Jaap Groen (lid).

Vlag! wordt toegezonden aan de leden van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde. Aanmelden voor lidmaatschap van de NVV (minimaal € 25 per jaar) kan bij secretaris Marcel van Westerhoven, Willemsbos 89, 2134 EC Hoofddorp.
Per email: secretaris@vlaggenkunde.nl.
Rekening nummer (IBAN): NL94 INGB 0001 3234 45.

Online:
De Nederlandse Verenging voor Vlaggenkunde is ook te vinden op het internet.
www.vlaggenkunde.nl.

Facebook:
<https://www.facebook.com/groups/vlaggenkunde/>
en op Twitter: <https://twitter.com/vlaggenkunde>

Redactie Vlag!
Jurg Blom, Daan van Leeuwen,
Theun Okkerse (vormgeving en beeld),
Jos Poels (hoofdredacteur), Wim Schuurman.

Vaste medewerkers:
dr. Willem van Ham, Hans Horsting,
Hans IJsbrandy en Marcel van Westerhoven.

Postadres:
Eemsteynplein 7
3312 JA Dordrecht
email:
jospoels@btinternet.com

Grafische vormgeving:
Theun Okkerse c/o Pictoright

Printwerk en verzending:
RAD Dordrecht

De redactie doet er alles aan om de informatie in *Vlag!* zo accuraat mogelijk te doen zijn. Het NVV-bestuur en de redactie zijn niet verantwoordelijk voor eventuele fouten en (politieke) meningen in de artikelen. De artikelen vallen onder de verantwoordelijkheid van de desbetreffende auteurs.

© Het copyright van de artikelen in dit blad berust bij de auteurs. Niets uit de uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een elektronisch databestand of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

© No part of this magazine may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission of the publisher.

FOTO OMSLAG
Skûtsjesilen bij Sneek op 13 augustus 2019. Grauw won die dag en werd de winnaar van deze editie.

De vlag van Lemsterland hoog in de mast van het jacht en een aangepaste Nederlandse vlag op de motorboot erachter.

FOTO THEUN OKKERSE

‘Ouderwetse’ vlaggen

Een vlag kan in één oogopslag duidelijkheid scheppen over wie de eigenaar van het kleurige doek is. Vlaggen communiceren voor een volk, een gebied of een idee. Zonder woorden dragen de kleuren en patronen een boodschap uit. Vlaggenkundigen hoef je hierover eigenlijk niks te zeggen.

Niet-vlaggenkundigen daarentegen lijken te denken dat vlaggen – wat vlaggenkundigen goede vlaggen noemen – niet geschikt zijn om boodschappen of ideeën uit te dragen. Daarom kiezen ze voor échte reclamevlaggen. Doeken vol met teksten en logo’s, die maar van één kant leesbaar zijn. En als er geen wind is, hangen ze onleesbaar en onherkenbaar treurig langs de paal.

Vrijwel elke overheid en overheidsinstelling heeft zich de afgelopen 25 jaar, soms voor veel gemeenschapsgeld, een huisstijllogo aangemeten en die op een vlag gezet, met als doel reclame te maken. Overheidsinstellingen menen immers dat ze zich als een bedrijf moeten gedragen, waar dan reclamevlaggen bij horen. Gemeentevlaggen zijn meer en meer tot logovlaggen verworpen. Het ging zelfs zo ver dat nieuwe gemeenten geen gemeentevlag meer vaststelden, maar de gemeentelijke afdeling public relations op het gemeentehuis opdracht gaven een logovlag te (laten) ontwerpen. Of een logovlag als officiële gemeentevlag vaststelden.

Aan die logo-manie lijkt nu langzaam een einde te komen. Er is een tendens in gang gezet waarbij gemeenten hun logovlaggen aan het inruilen zijn voor échte vlaggen, waar kleuren en emblemen een verhaal vertellen. Niet dat er nu in alle gevallen prachtige vlaggen tot stand komen, maar woorden en logo’s worden er in elk geval niet meer in gebruikt.

Dit jaar zijn Meijerstad in Noord-Brabant, Beekdaelen in Limburg, Westerveld in Drenthe en Bloemendaal in Noord-Holland over gegaan tot het vaststellen van lekker ‘ouderwetse’ gemeentevlaggen. Westerveld had sinds zijn ontstaan 21 jaar geleden een logovlag gebruikt. Bloemendaal had zo’n doek ook gebruikt sinds het in 2009 was uitgebreid met Bennebroek.

Op het water wordt er een roep hoorbaar om weer ‘ouderwets’ te vlaggen. Was het in de tijd van de Republiek gewoon om de vlag met een embleem uit te breiden om zich van andere schepen te onderscheiden, nu zijn het vooral de schippers van zeil- en motorjachten die de Nederlandse driekleur willen uitbreiden. Deze keer met provincievlaggetjes. Het principe is afgekeken van de weinige watersportclubs die al honderd jaar een vlag met inzet voeren. Door het ontbreken van vlaggenwetgeving zal die roep op het water in de toekomst alleen maar luid worden.

Jos Poels, hoofdredacteur

Themanummer Oorlog en Bevrijding

Het zal volgend jaar 75 jaar geleden zijn dat Nederland werd bevrijd van Nazi-Duitsland. Het eerstvolgende nummer van Vlag!, dat in april 2020 verschijnt, zal grotendeels in het teken staan van de Tweede Wereldoorlog en de bevrijding.

De redactie van Vlag! doet een oproep aan de lezers voor vlaggenkundige bijdragen aan dit themanummer Oorlog en Bevrijding. Verhalen en ideeën voor mogelijke onderwerpen voor dit nummer zijn welkom op het redactie- of e-mailadres. Denk daarbij ook aan mogelijke illustraties bij het verhaal.

De deadline van *Vlag* 26 is 29 februari 2020.

In Muiden werd op 5 mei 1945 alles wat nog als vlag bruikbaar was uitgestoken. Rode, witte en blauwe lakens bijvoorbeeld.

Vlag! 25 Vexilla Nostra 283

NIEUWS

4 De vlag uit voor

Vlaggen in het nieuws, in binnen en buitenland. Onder meer met vier nieuwe Nederlandse gemeentevlaggen, de roep om een nieuwe Ethiopische federale staat Sidama en het verbod op het tonen van de oude ‘apartheidsvlag’ in Zuid-Afrika.

BINNENLAND

7 Loodswezen

JOS POELS kijkt naar een raadselachtige Nederlandse vlag van het loodswezen in het Vlaggenboek Steenberg uit 1862.

8 Vlaggen met een inzetje

THEUN OKKERSE ziet op het water steeds meer Nederlandse vlaggen met een inzetje. Een poging tot onderscheiding.

10 Woerden

MARCEL VAN WESTERHOVEN kijkt kritisch naar de gemeentevlag van Woerden. Deze Utrechtse gemeente heeft er een potje van gemaakt door er heel veel symbolen in te proppen.

12 Schiermonnikoog

HANS IJSBRANDY ontdekte in het gemeentearchief van Schiermonnikoog én bij de Hoge Raad van Adel dat er iets mis is met de middelste groene baan van de eilandvlag. Moet die niet dikker dan de andere banen zijn?

16 Het Museumstuk

Het Stedelijk Museum in Alkmaar heeft een schilderij in de collectie die een onbekende kunstenaar rond 1650 maakte. Er staan héél veel stadsvlaggen op met het VOC-embleem.

BUITENLAND

14 Tsjoefvasjië

WIM SCHUURMAN ziet dat een deel van de bevolking van Tsjoefvasjië vindt dat deze Russische deelrepubliek moet worden omgedoopt tot Wolga-Bulgarije. Bij die nieuwe naam hoort, vinden deze nationalisten, ook een andere vlag.

18 Christiania

JURG BLOM keek in Kopenhagen rond in de Vrijstad Christiania. Daar wordt flink gevlagd, maar het is niet wat het allemaal lijkt.

20 België-Duitsland

JOS POELS vond in het Britse Nationaal Archief documenten waaruit blijkt dat België vlak na de Eerste Wereldoorlog probeerde te voorkomen dat Duitsland zijn vlag veranderde in zwart, rood en geel.

VLAGGENKUNDE

23 Internationaal vlaggencongres

MARCEL VAN WESTERHOVEN was in juli op het 28-ste internationale vlaggencongres ICV 28 in Texas. Hij geeft een sfeerimpressie.

24 Etymologie

WIM SCHUURMAN doet een poging om de oorsprong van het woord vlag te vinden. Het lijkt er op dat het Nederlands het woord van de Engelsen heeft geleend, en niet andersom..

26 Wikipedia

ANTON HADDEMAN legt uit hoe Wikipedia aan zijn vlaggeninformatie komt en wat met de informatie mag doen. Hij schrijft op de internetencyclopedie over Nederlandse en Belgische gemeentevlaggen.

28 NVvV-bibliotheek

JOS POELS heeft in Bunnik de bibliotheek van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde bezocht, waar hij ook sprak met honorair bibliothecaris Willem van Zon. Er moet nog veel worden gesorteerd en geordend.

30 NVvV-bestuur

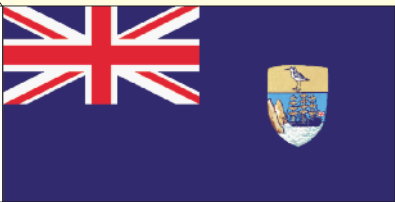
Het bestuur van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde geeft een update van wat er zoal speelt binnen de vereniging.

31 Hijsen of niet?

De nieuwe gemeentevlag van Woerden. Is het wat, of niet? Drie meningen.

32 Afgevlagd

THEUN OKKERSE fotografeert dezelfde Nederlandse vlag twaalf keer.

Sint Helena Het Britse Sint Helena, in het midden van de Atlantische Oceaan, heeft een nieuwe versie van het schild geïntroduceerd dat op de eiland-

vlag staat. De uitvoerende raad van het eiland ging op 26 maart dit jaar in grote lijnen akkoord met de tekening, die door het *College of Arms* in Londen werd geleverd.

De huidige vlag van Sint Helena werd in 1984 geïntroduceerd toen het eiland een nieuw wapen kreeg. Het schild uit dat wapen kreeg een plek op de vlag, die in lijn is met de Britse overzeese vlagtraditie. Sinds de introductie van deze zogenaamde *defaced blue ensign*, kwamen er veel verschillende modellen van het schild in omloop. Wat echter vooral begon te steken, was de verkeerde afbeelding van de Sint Helena kievit op de bovenste schildhelft. Deze Charadrius sanctaehelenae is de nationale vogel van het eiland.

Het eilandbestuur vroeg het *College of Arms* om een nieuwe tekening met de juiste afbeelding van de kievit. De kosten die hieraan waren verbonden, bedroegen net geen duizend pond (elfhonderd euro). Bij de behandeling van het nieuwe wapenschild door de uitvoerende raad kwam naar voren dat de snavel van de kievit nog steeds niet goed was. Die moet dunner zijn. De tekening is teruggestuurd naar het *College of Arms*.

Het eilandbestuur heeft de 4500 inwoners en vlaggenfabrikanten gevraagd voortaan alleen vlaggen te produceren en aan te schaffen volgens het nieuwe, juiste model.

Martinique De bevolking van het Franse eiland Martinique heeft zijn keus voor de eilandvlag bepaald. In een stemming, die op internet plaats vond, werd het model Persoonlijkheid (*lpséité*) het beste bevonden om Martinique te represen-

teren tijdens internationale sport- en cultuurevenementen. De vlag werd op 10 mei door Alfred Marie-Jeanne, president van de uitvoerende raad van Martinique, onthuld in het Sport Instituut van Martinique. De vlag werd ontworpen door Johnny Vigné, die daarmee achtduizend euro verdiende. Het diepblauw verwijst naar de Caribische Zee en de Atlantische Oceaan die beide aan het Franse eiland grenzen. Het donker-groen doet denken aan de steile heuvels en natuurlijke weelde. Centraal op een witte schijf in de vlag staat een gigantische schelp, een zogenaamde *lambi*. De schijf heeft ook een cirkel met 34 sterren zoals die door de oorspronkelijk inwoners, de indianen, werden getekend. Ze representeren alle gemeenten. De vlag is gegeerd in acht segmenten. Die verwijzen naar de acht verschillende talen die op Martinique werden en

worden gesproken: Frans, Creools, Engels, Spaans, Portugees, Italiaans, Chinees en Arabisch. De nieuwe vlag heeft een wat onduidelijke status, want de enige officiële vlag van het Franse overzeese gebiedsdeel is en blijft de Franse Tricolore. Bovendien is niet iedereen even blij met de nieuwe vlag. De (blanke) Franse groep is gehecht aan de oude blauwe vlag met wit kruis en vier slangen. De veelal creoolse bevolkingsgroep, de ex-slaven, willen dat de groen-zwarte vlag met rode broekingdriehoek wordt erkend.

Mali Het verbranden en vertrap-pen van de vlag van Mali, midden juli in de noordelijke Sahel-stad Kidal is slecht ontvangen door de regering van Mali. Die reageerde ook met afschuw op het hijsen en meedragen van de vlag van de door de Toeregs voorgestelde onafhankelijke staat Azawad. Volgens de regering in Bamako ondermijnt dit gedrag het vredes-akkoord dat Mali in 2015 sloot met de aanhangers van een onafhanke-lijke republiek Azawad.

Het immens grote Mali is etnisch grofweg verdeeld in een zuidelijk en noordelijk deel. In het noorden wonen voornamelijk islamitische Toeregs, waarvan een groot deel vindt dat ze een eigen woestijnstaat verdienen. Op 6 april 2012 verklaarde de National Beweging voor de Bevrijding van Azawad (MNLA) het gebied onafhankelijk van Mali. In het hele 'bevrijde' gebied werden destijds vlag-gen met horizontale banen groen, rood, zwart en met een gele broeking-driehoek uitgestoken.

Met hulp van Frankrijk en andere Afrikaanse landen wist Mali de opstand neer te slaan. In 2015 werd een vredesakkoord gesloten. "Vrede is niet zomaar een woord, maar alledaags gedrag. Adopteer het gedrag dat de Republiek eert", aldus Communicatie-minister Yaya Sangare in een com-muniqué dat hij op 17 juli uitgaf en bedoeld was voor de opstandige Toeregs.

België Het gebruik van de Belgische vlag met een gele kroon in de linker bovenhoek die erkende zeil-en jachtverenigingen daar mogen voer-en, is op 28 juni bestendigd met een Koninklijk besluit (Kb) van koning Filip. In paragraaf 2 van het Kb wordt voor-

geschreven: "De nationale vlag (...) bestaat uit drie even brede verticale banen in de kleuren zwart, geel en rood; de zwarte baan bevindt zich aan

Meerijstad De op 1 januari 2017 gevormde Brabantse gemeente Meerijstad heeft in mei dit jaar een gemeentevlag in gebruik genomen. Deze bevat elementen die voorkwamen in de vlaggen van de drie gemeenten Veghel, Schijndel en Sint Oedenrode, die in Meerijstad zijn samenge-voegd.

De vlag bestaat uit drie gelijke horizontale banen van blauw, zwart en geel met een gele burcht met aan beide zijden hangtorentjes (Sint Oedenrode), een rood-wit geschaakt schuinkruis (Veghel) en drie liggen-de zwarte wassenaars (Schijndel). Het ontwerp werd geleverd door het Platform Erfgoed Meerijstad, dat advies had ingewonnen bij de Noord-Brabantse Commissie voor Wapen- en Vlaggenkunde.

Burgemeester en Wethouders van Meerijstad besloten 13 maart 2019 de vlag in gebruik te nemen. De gemeenteraad werd daarna mid-dels een 'raadsinformatiebrief' van de keuze op de hoogte gesteld, die daar zelf niks meer mee heeft gedaan. De vlag werd op 15 mei 2019 voor het eerst publiekelijk in Veghel gehesen. De gemeente wil de nieuwe vlag een prominente rol laten spelen in de komen-de vieringen van 75 jaar bevrijding.

Bloemendaal De raad van de Noord-Hollandse gemeente Bloemendaal heeft op 22 mei 2019 besloten een vijfde groene baan toe te voegen aan zijn gemeentevlag. Daarmee is

het aantal banen weer in overeenstemming gebracht met het aantal kernen waaruit Bloemendaal is opgebouwd.

en de drie zwarte meerbladen werden ont-leend aan het gemeentewapen, dat op zijn beurt weer is ontleend aan het wapen van de familie Tetrode. De vier groene banen ston-den voor Aerdenhout, Bloemendaal, Overveen en Vogelenzang. Benneboek kwam tien jaar geleden, in 2009, bij Bloemen-daal. Dat dien-de in de vlag tot uitdrukking te worden gebracht. In het logo van de gemeente – een bloem – speelt het getal vijf ook een belangrij-ke rol. De bloem telt vijf bladen.

Westerveld De gemeente Westerveld, in Drenthe, heeft sinds 28 mei 2019 een gemeentevlag. De gemeenteraad kon zich toen vinden in de door het college en de his-torische verenigin-gen gemaakte keuze van de vlag. Deze bestaat uit vijf horizontale banen in de kleuren groen, geel, zwart, geel en blauw. Deze zijn ontleend aan het gemeentewapen. Groen staat voor de agrarische sector, het geel is afkomstig van het Drents-Friese Wold, de kleur blauw komt van het Dwingelderveld

en het zwart symboliseert turf, omdat een vaart werd gegraven voor het vervoeren van turf. Begin 2019 vroeg burgemeester Rikus Jager de Hoge Raad van Adel om een voorstel voor een vlag. De Raad deed twee voorstellen. Het eerste was een vlag bestaande uit vijf horizon-tale banen in de kleuren van het gemeente-wapen. Het tweede ontwerp was een repre-sentatie van het wapen, inclusief de schuin-balk. Het college koos samen met de histori-sche verenigingen voor het eerste voorstel.

Beekdaelen De gemeenteraad van de op 1 januari dit jaar nieuw gevormde gemeen-te Beekdaelen in Zuid-Limburg heeft 4 juli 2019 haar gemeentevlag vastgesteld. Beek-daelen werd gevormd door een fusie van de voor-malige gemeenten Onderbanken, Nuth en Schinnen. De Limburgse leeuw en het dubbelkoppige slangenkruis van de grafelijke familie Huyn van Amstenrade staan centraal op een achter-grond van drie witte, golvende banen. Deze banen herinneren aan de drie gemeenten waaruit Beekdaelen werd gevormd. Ontwerper is René Vroomen, voorzitter van de Limburgse Commissie voor Heraldiek en Banistiek van het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap, en lid van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde.

de vlaggenlijn. De vlag meet driemaal in de lengte wat ze tweemaal in de breedte draagt. Ze moet voldoende groot zijn, volgens de modaliteiten bepaald door de administratie." Verder staat er: "De nationale vlag gevoerd door de pleziervaartuigen waarvan de eigenaar lid is van een erkende jachtclub, mag in de bovenste derde van de zwarte baan, een gele koninklijke kroon vertonen."

Een "erkende jachtclub" is in de praktijk een watersportvereniging met het predicaat koninklijk. België telt zo'n tien koninklijke zeil- en jachtver-enigingen, waarvan de leden de speciale vlag mogen voeren. Deze vlag werd in de tweede helft van de negentiende eeuw voor het eerst gevoerd, echter zonder officiële sanctie. In 1938 werd het gebruik gele-galiseerd voor wat toen heette: "Belgische jachten ingeschreven bij de verenigingen aangenomen door het bestuur van de zeewezen". Het koninklijk besluit van Filip was nodig omdat in juli vorig jaar in België

een nieuwe wet op de pleziervaart van kracht werd. Die was nodig omdat de oude wetgeving té complex en verouderd was. Wie vroeger met zijn pleziervaarttuig zowel op de binnenwateren als op de Noordzee wilde varen bijvoorbeeld, had daarvoor twee verschillende documenten nodig. Dat is er nu één en is bovendien onbeperkt geldig.

Myanmar Als het aan de Nationale Liga voor Democratie ligt, krijgt Myanmar, het oude Birma, een nieuwe vlag. Deze is rood met een blauw kanton en een cirkel van veertien witte sterren, met in het midden ervan een grote witte ster. De grote ster staat dan voor de unie en de veertien kleinere staan elk voor één van de deelstaten. De vlag heeft veel weg van de vlag die Birma in 1948 aannam bij zijn onafhankelijkheid van het Verenigd Koninkrijk.

De huidige vlag van Myanmar (geel, groen en rood met op het midden een grote, witte vijfpuntige ster) dateert uit 2008, toen het militaire regime het Aziatische land een nieuwe grondwet gaf. Dit zou de basis moeten vormen voor het democratiseringsproces. De Nationale Liga voor Democratie, dat werd geleid door Aung San Suu Kyi, boycot- te destijds het grondwetsrefe- rendum. De partijleider is echter sinds april 2016

Adviseur van Staat van Myanmar, een functie die gelijk staat aan die van minister-president, en derhalve het hoofd van de regering. De militaire leiding van Myanmar riep begin dit jaar een commissie in het leven die gaat kijken naar eventuele hervormingen van de elf jaar oude grondwet. Ze riep partijen in het land op daarvoor voorstellen te doen. De Nationale Liga voor Democratie – de grootste partij van het land – kwam in juli met het voorstel de vlag te veranderen. Drie kleinere partijen stellen dat ook voor. Woordvoerder dr Myo Nyunt van De Nationale Liga voor Democratie stelde in de Myanmarese pers dat mevrouw Aung San Suu Kyi niet direct was betrokken bij het vlaggenvoorstel.

Sidama Een door de Sidama-bevolkingsgroep aangevraagd referendum over de vorming van een eigen federale staat binnen Ethiopië is eind juli niet doorge- gaan. Dat heeft toen geleid tot gewelddadige protesten in de stad Hawassa, zo'n 300 kilometer

ten zuiden van de Ethiopische hoofdstad Addis Abeba. Daarbij werden ook vlaggen uitgestoken die de toekomstige regio zou moeten gaan voeren. De 3,8 miljoen Sidama vormen vier procent van de Ethiopische bevolking en zijn daarmee de op vier na grootste bevolkingsgroep van Ethiopië. Ze maken nu deel uit van de staat Zuidelijke Naties, Nationaliteiten en Volken, waarin meer dan vijfenveertig etnische groepen wonen. Volgens de Ethiopische grondwet moet een referendum binnen een jaar worden uitgeschreven nadat die is aangevraagd. Toen daarvoor de dead- line van 18 juli niet werd gehaald, braken onlusten uit. De vlaggen die daarbij werden meegedragen bestonden uit drie even hoge banen groen, blauw en rood, met op de blauwe middenbaan een cirkel van vijf witte vijfpuntige sterren. Er is geen informatie bekend over de betekenis, maar de vlag lijkt te zijn afgeleid van die van het Sidama Nationaal Bevrijdings Front (SNLF)

Jammu en Kashmir India heeft op 5 augustus de autonomie van de islamitische regio Jammu en Kashmir opgeheven. Daarmee is ook het gebruik van de vlag van het gebied in het noordwesten van India niet meer toegestaan.

Jammu en Kashmir kreeg in artikel 370 van de Indiase grondwet van januari 1950 een speciale, autonome status. Die kreeg het omdat de

inwoners van Kashmir hoofdzake- lijk moslim zijn, terwijl de andere gebieden binnen India hin- doeïstisch zijn. Bij de deling van Brits-India in 1947-1948 in een (hindoe) India en een (moslim) Pakistan, koos de maharadja van Jammu en Kashmir – die uit was op onafhankelijkheid – op 5 maart 1948 controversieel vóór aansluiting bij hindoe-India. Een keuze die hem door de moslimbevolking van het gebied en door Pakistan nooit in dank is afgenomen. Bij het opstellen van een eigen grondwet nam de Constitutionele Vergadering van Jammu en Kashmir op 7 juni 1952 een rode vlag aan met drie verticale witte balken aan de stokzijde en een witte ploeg in de vlucht. In het Akkoord van Delhi dat de Indiase regering en de regering van Jammu en Kashmir 24 juli 1954 overeenkwamen, werd het gebruik van deze vlag gesanctioneerd, mits die niet als een “rivaal” voor de Indiase vlag werd gebruikt. De eigen grondwet voor Jammu en Kashmir werd in januari 1957 van kracht.

De vlag van Jammu en Kashmir herinnert aan 13 juli 1931, toen 24 Kashmirs door ordetroepen van de maharadja werden doodgeschoten toen die demonstreerden tegen een in hun ogen onterechte veroorde- ling van een vooraanstaand leider. 13 juli wordt sindsdien in Kashmir herdacht als Martelarendag. Rood staat voor het bloed dat in 1931 werd vergoten. De drie balken staan voor de drie regio's Jammu, Kashmir en Ladakh; en de ploeg symboliseert de boeren die het gebied tot ontwikke- ling brengen.

Zuid-Afrika Haatzaaien en racisme. Dat is waaraan je je in Zuid- Afrika schuldig maakt als je zomaar de vlag ophangt die werd gebruikt tot het einde van de Apartheid in 1994. Het Gerechtshof in Johannesburg heeft dit op 21 augustus bepaald. De hoogste rechterlijke instantie van Zuid-Afrika was het in zijn uitspraak eens met de Nelson Mandela Foundation, die de zaak had aangebracht. De oranje-wit-blauwe vlag met drie historische miniatuurvlaggen in de witte middelste baan was in de periode 1948-1994 symbool van Apartheid, waarbij de blanke bevolking de zwarte bevolking apart zette. De vlag dateerde al uit 1928.

De apartheidsvlag is controversieel omdat die tegenwoordig vooral wordt gebruikt door rechts-radicalen blanke Zuid-Afrikanen die terug wil- len naar de tijd van Apartheid. “Degenen die de oude vlag moedwillig tonen, kiezen er ook bewust voor om de nieuwe, multi-etnische vlag niet te laten zien. Zij verkiezen onderdrukking boven bevrijding,” aldus rech- ter Phineas Mojapelo, die het vonnis uitsprak. De oude vlag mag voortaan alleen nog worden vertoond als dat in het openbaar belang is, bijvoorbeeld voor gebruik door kunstenaars, op uni- versiteiten en door journalisten. □

Speciale vlag gaf inspectie-kotter Argus voorrang in havens en bij sluizen

Loodswezen, Vuren, Tonnen en Baken

In het rijtje officiële Nederlandse vlaggen mag er eentje worden toegevoegd die slechts 2,5 jaar is gebruikt op een inspectie-kotter van het loodswezen. Deze rood-wit-blauwe vlag met in zwarte hoofdletters ‘Loodswezen, Vuren, Tonnen en Baken’ mocht alleen de Argus voeren.

Door JOS POELS

Het vlaggenboek *Vlaggen van alle Natiën* uit 1862, beter bekend als simpelweg ‘Steenbergen’, toont op Plaat 7 de in Nederland gebruikte vlaggen. Omdat die in geen enkel ander vlaggenboek voorkomt, valt daarin één vlag in het bijzonder op. Het is een horizontale banenvlag rood, wit en blauw, met in de witte baan – bijna onleesbaar – in kapitale letters: Loodswezen, Vurentonnen en Bakens.

In de beknopte uitleg over deze vlag schrijft Kapitein ter zee Steenbergen, die jaren- lang had gewerkt aan de samenstelling van het boek: “232. *Nederland. Marine. Inspectie-Kotter van het Loodswezen. (Vlag.)*”

Het is wonderlijk dat deze vlag een plekje kreeg in ‘Steenbergen’. Zij was immers al zeker twaalf jaar niet meer in gebruik toen het boek verscheen. Bovendien was het een vrij onbe- kende vlag, want zij wapperde slechts van 1848 tot 1850 op één enkel schip: de *Argus*. Deze vlag stond in ‘Steenbergen’ afgebeeld naast de standaard van de Inspecteur van het Loodswezen: een zwaluwstaartachtige rood- wit-blauwe vlag, met aan de hijs een witte baan met een zwarte L.

Het Nederlandse loodswezen was tot de Franse tijd een particuliere aangelegenheid, toen een begin werd gemaakt met het nationa- liseren ervan. De uit Engeland teruggekeerde soeverein vorst – de latere Koning Willem I – besloot 7 december 1813 tot de instelling van het departement van Marine. Dit ministerie kreeg niet alleen de zorg over het loodswezen, maar ook over de tonnen en de bakens, de ‘bewegwijzering’ op het water.

Eind 1845 werd op het ministerie van Marine ‘Bureau G’ ingesteld, een apart bureau

voor het Loodswezen. Dat kwam onder leiding van een inspecteur over het ‘Loodswezen, Vuren, Tonnen en Bakens’. Deze zou “onmid- dellijk met de minister werkzaam zijn en des- zelfs orders vragen”.¹

De inspecteur kreeg twee jaar na zijn benoeming een eigen boot – een kotter – ter beschikking om zijn werk te doen. Dit schip werd toen het weer werd verkocht, omschre- ven als een “nieuw bijzonder Snelzeilend en in alle opzichte volledig uitgerust en met ruim 8600 N. P. Lood geballast Kotter Jagt.”

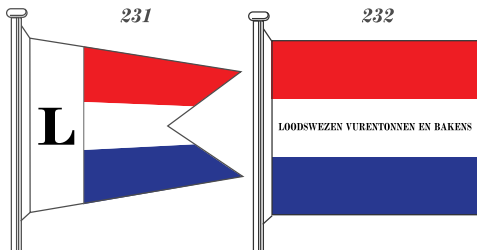
Inspecteur Kapitein ter zee J. Boelen stelde 10 december 1847 minister Rijk van Marine voor de kotter *Argus* te dopen.² Argus, of Argus Panoptes, was in de Griekse mythologie een reus die verspreid over zijn hele lichaam hon- derd ogen bezat, waarvan er nooit meer dan twee tegelijk sliepen.

Speciale vlag

Op 31 januari 1848 verleende Marine-minister Rijk de *Argus* het recht op het voeren van een speciale vlag. In zijn resolutie heette het:³

“Dat door den kotter Argus, bestemd tot inspectie-vaartuig voor het Loodswezen, zullen worden gevoerd, de Nederlandsche vlag en wim- pel, op gelijke wijze als aan boord der jagten, tot de Marine behorende, plaats vindt, met in acht- neming der navolgende voor dat vaartuig bestemde onderscheidings-teekenen: vooreerst, de Nederlandsche vlag zal in het witte veld voorzien zijn van de woorden Loodswezen, Vuren, Tonnen en Bakens in zwarte letters, en ten tweede, alleen bij het aan boord zijn van den Inspecteur over het Loodswezen, zal een Nederlandsche Standaard, aan de broeking voor- zien van een wit veld, waarin de letter L van eene zwarte kleur geschilderd, geheschen worden.”

De *Argus* kreeg deze speciale vlag, omdat die dan vrij gemakkelijk was te herkennen. Die her- kenning had de kotter nodig om voorrang te krijgen in havens en bij sluizen. De vlag gaf ook vrijstelling van het betalen van binnen-, vuur-, ton- en bakengelden. Deze privileges golden ook voor de rijksjachten en rijkswerkvaartuigen,

die al in 1823 speciale Nederlandse vlaggen hadden gekregen.

Van het soort werk dat tijdens de inspectietoch- ten werd uitgevoerd deed minister Rijk in sep- tember 1848 verslag in de *Nederlandsche Staats-Courant*. Daarin heet het:⁴ “... *dat op den 2den dezer, den eersten dag na het ontsteken der Kustlichten van Renesse, en dat van den Verklikker, de Kapitein ter Zee Boelen, Inspecteur over het Loodswezen, geadsisteerd door den Luitenant ter Zee 1ste klasse Thierens, Onder- Inspecteur over het Loodswezen te Brouwershaven, zich des avonds met den loods- inspectie-kotter Argus naar zee hebben begeven met het doel om den stand en de hoedanigheid der drie vermelde Kustlichten, tot het aandoen en uitzelen van het Zeegat van Brouwershaven daargesteld, waar te nemen.*”

Terug in Brouwershaven concludeerden Boelen en Thierens “*dat deze nieuwe Kustverlichting volkomen aan het doel beant- woordt en met vol vertrouwen door de Scheepvaart daarvan kan worden gebruik gemaakt.*”

De *Argus* heeft slechts 2,5 jaar dienst gedaan. Op 5 juni 1850 werd de kotter op de rijkswerf in Rotterdam verkocht.⁵ Wat er met zijn vlag is gebeurd, is onbekend. Steenbergen wist in elk geval wel van haar bestaan. Hij zag echter een iets andere tekst op de vlag dan wat er officieel op moest staan. Volgens de minister van Marine was het (in hoofdletters): Loodswezen, Vuren, Tonnen en Bakens. Steenbergen zag: Loodswezen, Vurentonnen en Bakens.

De functie van inspecteur over het Loodswezen, Vuren, Tonnen en Bakens kwam in 1853 te vervallen.

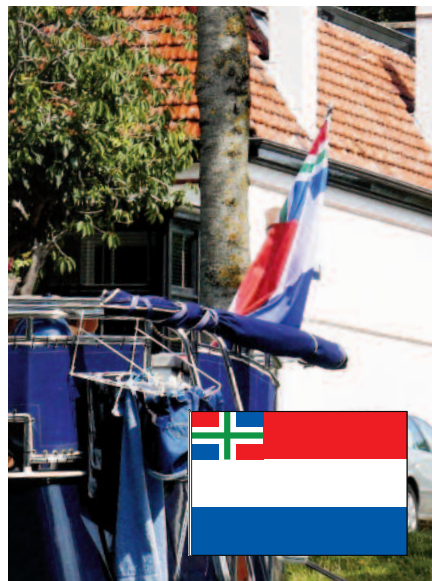
1. “Geschiedenis van de archiefvormer”, Centrale Archief Selectiedienst, Nationaal Archief, Den Haag, 1993. Loodswezen en Marine Stoomvaartdienst (Nummer toegang: 2.12.25).
2. Nationaal Archief, Den Haag, Ministerie van Marine, 1813-1900 (1934), nummer toegang 2.12.01, inventarisnummer 2248. Verbaal 13 december 1847.
3. *Verzameling van Zee-orders voor de Zeemagt van het Koninkrijk der Nederlanden van 1 Januarij tot 31 December 1848*. No. 11.
4. Het verslag stond als advertentie in de edities van de *Nederlandsche Staats-Courant* van 20, 23 en 26 september, 1-2, 10 en 11 oktober en 26-27 november 1848.
5. *Nederlandsche Staats-Courant*, 1850, No. 122, 25 mei 1850.

1. Dordrecht, Nieuwe Haven: Nederlandse vlag met Zuid-Hollandse inzet.

2. Workum. Zo van het schap: een complete Nederlandse vlag met Friese inzet.

3. Afgemeerd motorboot in Harlingen, een Groningse inzet.

4. Een motorjacht in Haarlem met een zelfgemaakte combinatie van de Noord-Hollandse vlag op de witte baan.

5. De zogenaamde. 'Koninklijke Watersportvlag'. Loosdrechtse plassen.

7. Een Friese wimpel boven de Nederlandse vlag. Haven van Leerdam.

6. Dordrecht, Beneden Merwede: Belgische vlag met Vlaamse leeuw.

8. Een winkel in Workum waar de Nederlandse vlag met de Friese inzet te koop is.

FOTO'S THEUN OKKERSE

Duo-identiteit op het water

Als een gewone Nederlandse vlag niet meer genoeg is...

Op het water zijn de laatste tijd steeds vaker jachten te zien die Nederlandse vlaggen voeren met een provincievlag als inzetje. Aanvankelijk waren ze zelf, thuis gefabriceerd. Nu zijn ze gewoon te koop.

Door THEUN OKKERSE

Een eigenaardige combinatie van de Nederlandse vlag met in de rode baan in de hijs als inzet zag ik in 2008 al eens op een motorboot op de Linge. (Afbeelding 1) Deze zomer zag ik in het Gaasterland in zuid-west Friesland weer zo'n vlag, maar nu met een Friese provincievlag erin. (Afbeelding 2) In Harlingen lag een boot afgemeerd met een vlag van de provincie Groningen als inzet. (Afbeelding 3)

Dat zijn drie voorbeelden. Het is aannemelijk dat ook de andere provincies een versie van deze bijzondere Nederlandse vlag hebben. Het kan echter nóg vreemder: vorig jaar voer een motorboot op het Spaarne met een Nederlandse vlag met in de witte baan tegen de hijs de Noord-Hollandse vlag. (Afbeelding 4)

Beweegredenen

Volgens het gebruik op het water, hoort een Nederlandse rood-wit-blauwe vlag achter op de boot. Een provincievlag kan voorop als geus worden gevoerd.

Waarop is het combineren van de vlaggen dan een antwoord? Is er maar één mastje? Of valt het voeren van de provincievlag als geus niet genoeg op? Of is juist de combinatie, het inbedden van een provincievlag in de Nederlandse, een bezwering van het verlies van identiteit? Wat ermee wordt bereikt, is dat de provincievlag een even eervolle plaats krijgt als de Nederlandse vlag.

Met deze combinatie is de schipper ontslagen van de verplichting om twee vlaggen te moeten voeren. Nederland achterop en de provincie op de boeg of in het want.

We zijn allen Nederlanders, maar ook nog iets anders. We zijn bijvoorbeeld ook Zeeuw, Limburger, Fries, Brabander, Groninger of

Noord-Hollander. Voor de beweegredenen om zo'n vermeerderde vlag te voeren kan begrip worden opgebracht. Wie wil er zich nu – binnen de Nederlandse context – niet onderscheiden? De vlag is wel bruut aangetast en er niet mooier op geworden. De kracht van de Nederlandse vlag is de eenvoud en die gaat met al die inzetten verloren.

Een aangepaste Nederlandse vlag waaraan een andere motief ten grondslag ligt is de zogenaamde Koninklijke Watersportvlag. (Afbeelding 5) Het gaat hier om ordinair snobisme. De schipper lijkt te willen zeggen: hier vaart een lakei met zijn gezin die een dagje een sloep van de koning heeft mogen lenen.

De vlag zelf is vast bedacht voor de inhuldiging van de koning in 2013. Toen werd bekend dat koning Willem-Alexander niet als Willem IV door het leven zou gaan, is de gekroonde 'W' van Willem miraculeus in de 'W' van Watersport veranderd.

Watersport

Het lijkt er op dat het fenomeen om de nationale vlag met een provincievlag uit te breiden alleen voorkomt bij watersporters – en meestal op motorboten. Dat deze behoefte niet alleen in Nederland bestaat, bewees een Belgische schipper die een zwarte Vlaamse leeuw op het gele veld van de Belgische vlag voerde. (Afbeelding 6) Deze vlag is niet officieel. Belgische overheidsvaartuigen voeren een dergelijke vlag, maar daarop staat boven de leeuw een kroon. De afgebeelde vlag kan maar één ding betekenen: Belgisch én bovenal Vlaams.

Toegestaan?

Het is in Nederland een ongeschreven wet, die het toevoegen van wat-dan-ook op de nationale vlag verbiedt. Gehandhaafd wordt er echter niet. Dat was ook niet nodig omdat vrijwel iedereen zich aan deze wet hield.

Zo'n honderd jaar geleden was het een modeverschijnsel iets op de witte middenbaan van de Nederlandse vlag te zetten. De Nederlandse overheid merkte dat wel op, maar trad er niet tegen op. Het was de Vereniging Onze Vloot die in 1932 aan iedereen op het

water opriep te stoppen met het ontsieren van de vlag. Dat had toen succes, want de 'ontsierde' vlaggen verdwenen langzaam.

In 2008 vroeg ik aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken of je de Nederlandse vlag zomaar kunt uitbreiden met een provincievlag, zoals ik die destijds voor het eerst spotte. Het ministerie antwoordde toen: "Zoals door de Hoge Raad van Adel aangegeven, behoort op de Nederlandse vlag, tenzij daartoe gerechtigd, geen enkele versiering of andere toevoeging te worden aangebracht. ... Dit staat vermeld in het officiële vlaggenprotocol. [...] Burgers en bedrijven worden verzocht dit protocol te volgen maar zijn daartoe niet verplicht.[...]" Met andere woorden: wij kunnen er niks aan doen.

Het ging elf jaar geleden om een enkele, thuisgemaakte vlag. Het is nu geen individueel geval meer. De vlaggen met de provincie-inzet worden op industriële wijze aangemaakt en zijn overal te koop. (Afbeelding 8)

Men kan beweren dat het hier niet om Nederlandse vlaggen gaat, omdat de rode baan niet doorloopt. Objectief gezien is dat zo, maar er is niet veel fantasie voor nodig om de kleur door te laten lopen onder de inzet door. Zeker als zo'n vlag op de belangrijke plaats van een nationale vlag staat, is het moeilijk vol te houden dat het geen Nederlandse vlag betreft.

Elegante oplossing

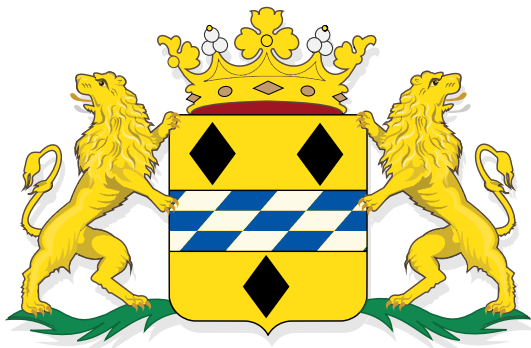
Op de Linge zag ik enkele jaren geleden een sloepje dat de Nederlandse vlag voer met daarboven een Friese wimpel. (Afbeelding 7) Op een elegante wijze gaf deze manier van vlaggen een antwoord op het vraagstuk van de duo-identiteit. De Nederlandse vlag wordt op geen enkele wijze geweld aangedaan, en de provinciale wimpel is een mooie toevoeging.

Of deze oplossing voor alle provincies – met de huidige wimpelmodellen – kan opgaan, is twijfelachtig. De visuele kwaliteiten van de Friese vlag zijn ook in de wimpelvorm uitstekend. Dat kan niet van alle provinciewimpels worden gezegd. Niet elke vlag laat zich omvormen tot een echt gave wimpel. □

Woerden breidt vlag uit met ‘Harmelen’ tot allegaartje

1. Sinds 23 februari 2017 gemeentevlag van Woerden.

2. Woerden werd 24 juli 1816 door de Hoge Raad van Adel bevestigd in het gebruik van het oude stadswapen.

De gemeente Woerden is sinds 1964 diverse keren vergroot. De laatste keer in 2001 met Harmelen. Die toevoeging is pas zestien jaar later in de nieuwe gemeentevlag verwerkt. Woerden heeft lang kunnen nadenken, maar heeft er een allegaartje van gemaakt. De vlag is topzwaar met overbodige emblem.

Door MARCEL VAN WESTERHOVEN

De huidige gemeente Woerden ligt sinds 1989 in het westen van de provincie Utrecht. Daarvoor was het een Zuid-Hollandse gemeente die voortkwam uit de Hollandse stad Woerden en die in 1964 was uitgebreid met de gemeenten Barwoutswaarder en Rietveld. Dat had destijds geen invloed op de al sinds 1954 bestaande banenvlag in vier kleuren, ook omdat genoemde geannexeerde gemeenten niet over wapens en vlaggen beschikten.

Na de uitbreiding van het Zuid-Hollandse Woerden met de Utrechtse gemeenten Kamerik en Zegveld in 1989 werd Woerden Utrechts en nam een nieuwe vlag aan waarin ook de opgeheven gemeenten een plek kregen. Vreemd genoeg bleef Woerden deze vlag gebruiken nadat ze in 2001 samenging met de gemeente Harmelen; op 19 december 2002 besloot de gemeenteraad deze vlag niet te wijzigen. Pas zestien jaar later is dan eindelijk een nieuwe vlag aangenomen waarin ook Harmelen een plekje heeft gekregen. (Afbeelding 1) Op wel een heel gek plekje...

Alle fusies die tot de huidige gemeente Woerden hebben geleid, hebben geen invloed gehad op het gemeentewapen (Afbeelding 2): dat is nog altijd het oude stadswapen, waarin de drie ruiten op goud van de heren van

Woerden zijn te zien – maar dan zwart in plaats van het oorspronkelijke rood – rond een dwarsbalk met het zogenaamde Beierse patroon van blauwe en zilveren schuinruiten. Dit patroon duidt op de graven van Holland uit het Beierse huis; graaf Albrecht verleende Woerden in 1372 stadsrechten. Het is te prijzen dat Woerden dit oude stadswapen heeft gehandhaafd.

Nieuwe gemeentevlag

Op 23 februari 2017 heeft de raad van de gemeente Woerden besloten een gemeentevlag (Afbeelding 1) vast te stellen die in het raadsbesluit¹ staat beschreven als: *"De vlag van de gemeente Woerden bestaat uit drie banen, waarvan de hoogten zich verhouden als 2:1:2, geel, in drie rijen wit en blauw geruit, en geel. In de broektop drie rode schuine kruisjes, in de broekhoek een rode waldhoorn en in de vluchthoek drie rode ruiten. Hoogte en lengte verhouden zich als 2:3 zoals bij de nationale vlag."* In het raadsbesluit is ook een beschrijving opgenomen die "formeel" wordt genoemd: *"Drie banen in de verhouding 2:1:2, waarvan de bovenste en onderste baan van goud en de middelste baan geëchiquetteerd van lazuur en zilver in drie tires. In de broektop drie Andreaskruizen van keel, in de broekhoek een waldhoorn van keel en in de vluchthoek drie lozanges van keel. Hoogte en lengte in verhouding van 2:3 conform de nationale vlag."*

Twee beschrijvingen in een raadsbesluit, dat is toch wel uniek. De tweede, formele beschrijving van de vlag in oud-heraldische blazoenering is volledig misplaatst. En termen als geëchiquetteerd, tires en lozanges gebruikt de Hoge Raad van Adel in zijn beschrijvingen van wapens al lange tijd niet meer. Wat ook in de beschrijving zou moeten zijn aangegeven, is dat de middelste baan niet zomaar geruit is, maar schuinlinks geruit. Tevens zou moeten zijn aangeduid hoe de schuinkruisjes en de ruiten zijn geplaatst: 2 boven, 1 onder. Het aangeven van de verhoudingen in beide beschrijvingen is overbodig als die conform de nationale vlag is.

Ontwerp

Het ontwerp is van Rob Alkemade, archivaris bij het Regionaal Historisch Centrum Rijnstreek en Lopikerwaard. Aan de Woerdense vlag van 1989 (Afbeelding 3), waarin de Beierse geruite dwarsbalk voor Woerden, één schuinkruis voor Kamerik en een waldhoorn voor Zegveld in de vermoedelijk oorspronkelijke kleuren voorkwamen², zijn nu dus de drie rode ruiten uit wapen en vlag van Harmelen toegevoegd. (Afbeelding 4)

Het oude wapen van Harmelen vertoonde op goud een zwarte dwarsbalk, vergezeld van drie rode ruiten. Het was het wapen van de oudste heren van Harmelen, die verwant waren aan die van Woerden.

Voor het evenwicht is ervoor gekozen om voor Kamerik in plaats van één schuinkruis drie schuinkruisjes in de vlag te zetten. Net als het ene schuinkruis in de vlag van 1989 zijn die schuinkruisjes schuin afgesneden. Dat wijkt af van de schuinkruisjes in wapen en vlag van Kamerik, die recht waren afgesneden. Mogelijk dat aansluiting is gezocht bij de schuinkruisjes zoals die zijn afgebeeld in wapen en vlag van Strijen (Zuid-Holland), aangezien het wapen van Kamerik afkomstig is van dat van Strijen, waarover verderop meer.

Ik kan niet zonder kritiek aan het ontwerp van deze vlag voorbij gaan, temeer daar een archivaris de vlag heeft ontworpen. Je zou menen dat die verstand van zaken heeft. Opname van symbolen in de vluchthoek dient in vlaggen te worden vermeden: daar zijn ze immers meestal niet zichtbaar. Harmelen komt er zo alsnog bekaaid vanaf. En waarom drie schuinkruisjes en drie ruiten in een toch al overladen ontwerp? Had dan voor het evenwicht gekozen voor één ruit bij het bestaande ene schuinkruisje.

Een veel beter ontwerp ligt voor de hand, met op de helft aan de broekzijde boven de geruite baan voor Woerden één schuinkruis voor Kamerik en de waldhoorn voor Zegveld naast

3. Na de uitbreiding met Kamerik in 1989 nam Woerden deze vlag aan. Het is de basis van de huidige vlag.

4. Zo is de ontwerper van de huidige gemeentevlag van Woerden te werk gegaan.

5. Zó had het beter gekund.

Vlaggen voormalige gemeenten

Harmelen voerde een wapenvlag, met de ruiten naar de broekzijde verschoven. Het was het wapenbeeld van de heren van Harmelen, die zoals gezegd verwant waren aan die van Woerden.³

Kamerik had een vlag volgens het gemeentewapen. De schuinkruisjes verwijzen naar de heren van Kamerik uit het geslacht Van Gaasbeek. Eén van die heren was gehuwd met een dochter uit het geslacht Van Strijen, dat de schuinkruisjes in zijn wapen voerde.⁴

Voor 1989 gebruikte Woerden een vlag in vier banen met de kleuren uit het gemeentewapen.⁵ Na de fusie van 1989 wapperde tot 2017 in Woerden de vlag zoals hiernaast in de middelste kolom bovenaan is afgebeeld.²

Zegveld gebruikte een defileervlag in de Utrechtse kleuren rood-wit-geel met het wapenbeeld in het broektopkwartier. De twee waldhoorns – in de rijkskleuren – kwamen uit het wapen van de vroegste heren van Zegveld.

elkaar en onder één ruit voor Harmelen (Afbeelding 5). Deze plaatsing komt bovendien overeen met de geografische ligging van deze plaatsen ten noorden en ten zuiden van de Rijn. □

¹ <https://gemeenteraad.woerden.nl/stukken/Ingekomen-stukken/16r-00807-rv-aanpassing-vlag-gemeente-woerden-merged.pdf>
² *Vexilla Nostra*, jaargang 25, nr. 167, maart/april 1990, p. 34
³ *Vexilla Nostra*, jaargang 13, nr. 95, mei/juni 1978, p. 23
⁴ Kl. Sierksma, *Nederlands vlaggenboek*, Het Spectrum, Utrecht 1962, p. 82/83
⁵ Kl. Sierksma, *Nederlands vlaggenboek*, Het Spectrum, Utrecht 1962, p. 132/133

Er is iets mis met de groene baan op de vlag van Schiermonnikoog

De vlag van Schiermonnikoog bestaat uit zeven even hoge banen: het Nederlands rood, wit en blauw aan de boven- en onderkant, met daartussen een groene baan. Maar er is iets mis met die groene baan. In praktijk is die net zo hoog als de andere banen, maar het was eigenlijk de bedoeling dat die iets breder zou zijn dan de andere banen. En zo is die ook “officieel” opgetekend in het Vlaggenreger van de Hoge Raad van Adel.

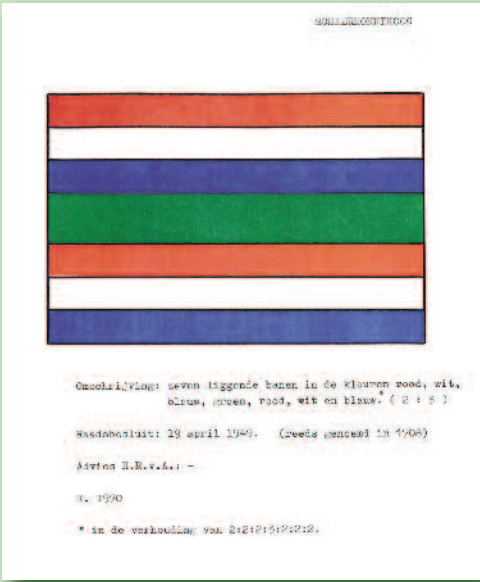
Door HANS IJSBRANDY

De geschiedenis van de vlag van Schiermonnikoog start met het Flaggeboek Hesman. Het is archivaris M.P. van Buijtenen uit Leeuwarden die in 1946 naar het vlaggenmanuscript van Gerrit Hesman verwijst als hij burgemeester Jacobus Anker over het dundoek van het eiland adviseert. Hij schrijft de burgervader: “Volgens het wapenboek van Hesman, berustend op het Gemeentearchief te Leeuwarden en vervaardigd in het begin der 18e eeuw, zou de vlag van Schiermonnikoog er als volgt uitgezien hebben: zeven liggende banen met van boven naar onderen de volgende kleurenscala: rood, wit, blauw, groen, rood, wit, blauw. Je kunt, gezien het gezag van Hesman, die in Dokkum heeft gewoond en vele vlaggen nog op de schepen heeft zien voeren, veilig aannemen, dat dit de juiste combinatie is.”

In 1946 was dat manuscript uit 1708 moeilijk te raadplegen, maar tegenwoordig is het zomaar op het internet op te zoeken. Hesman laat daar een prachtige vierkante versie van de vlag zien, met gelijke banen en een bijna bruin-groene middelste baan. (Afbeelding 1)

Met de historische legitimatie van Hesman en enkele kleuradviezen van de archivaris op zak (“je zou met een schilder wel eens over de nuance van die kleuren kunnen praten”) is burgemeester Anker klaar om de vlag op 6 april 1949 aan de gemeenteraad voor te leggen met het verzoek die als gemeentevlag vast te stellen. Anker, by the way, was de vader van het vermaarde Friese advocatenduo de gebroeders Hans en Wim Anker, die nog regelmatig op het eiland vertoeven.

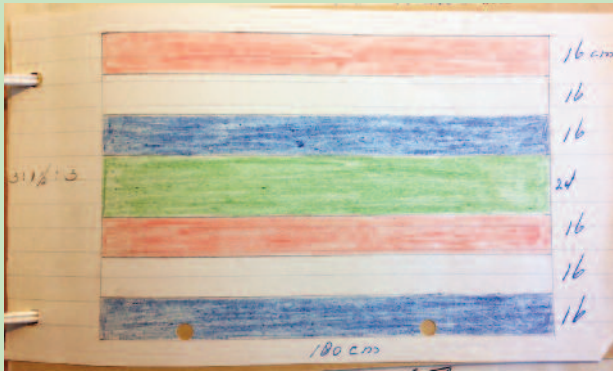
Waarom burgemeester Anker drie jaar wacht om de vlag ter goedkeuring aan de gemeenteraad voor te leggen, blijft een raadsel. Mogelijk speelt Klaes Sierksma een rol dat die vaststelling dan uiteindelijk toch plaatsvindt. Deze schrijft op 7 januari 1949 aan burgemeester Anker het op prijs te stellen te worden geïnformeerd omtrent de eventueel bestaande 'eigen vlag'. Als die vlag drie maanden later is vastgesteld, verzoekt Sierksma om een afschrift van het officiële besluit.

1. Vlag van Schiermonnikoog werd in 1708 opgetekend door Gerrit Hesman.

2. De gemeentevlag van Schiermonnikoog in het Vlaggenreger van de Hoge Raad van Adel.

3. De groene baan op de enige tekening in het vlaggendossier in het gemeentearchief van Schiermonnikoog is breder dan andere banen.

4. De praktijk van de dag: alle vlaggen hebben gelijke banen.

Vlagomschrijving

De vlagomschrijving in het besluit uit april 1949 luidt: “Zeven liggende banen met van boven naar onder de volgende kleuren, rood, wit, blauw, groen, rood, wit, blauw.” De omschrijving vertelt zoals gebruikelijk in die tijd niks over de hoogte-lengte-verhoudingen en de exacte kleuren van de vlag. Het is dan ook officieel niet duidelijk of het dubbele rood, wit en blauw in de vlag exacte kopieën zijn van de kleuren in de Nederlandse vlag. Maar nog belangrijker: er wordt niet gezegd dat alle banen van gelijke grootte zijn. Dit leidt tot controverse, zeker wanneer burgemeester Oege Gerardus de Boer het touwtje van burgemeester Anker overneemt.

De Boer schrijft op 28 november 1963 de *Fryske Rie foar Heraldyk* aan, die in Friesland de autoriteit is op het gebied van wapen- en vlaggenkunde, met onder meer het volgende: “De vlag zoals die thans wordt gebruikt met de banen rood - wit - blauw - groen - rood - wit - blauw, alle even breed, vind ik niet bijzonder geslaagd. Wanneer variatie in de breedte van de banen zou worden aangebracht, zou naar mijn gevoelen de vlag verlevendigd worden. De betekenis van de kleur is mij niet bekend. Ik zou mij kunnen indenken, dat door het twee keer rood-wit-blauw het vasteland van Nederland, resp. het eiland wordt gesymboliseerd en dat het groen de zee voorstelt. Een vlag waarvan de groene baan anderhalf keer zo breed is als de afzonderlijke andere banen acht ik een verbetering. In dat geval komt ook het twee keer rood-wit-blauw meer tot uitdrukking.”

De Boer's mening gaat helemaal in tegen de tot dan toe *de facto* vlaggeschiedenis van gelijke banen. Maar vanwege de vage beschrijving van de vlag in het gemeenteraadsbesluit, dat immers niks zegt over de banenverhoudingen, zou De Boer wel eens gelijk kunnen hebben.

Klaes Sierksma is er als de kippen bij om deze historische *faux pas* recht te zetten. Op 9 december 1963 schrijft hij aan burgemeester De Boer van Schiermonnikoog: “Een brief van 28 november 1963, gericht tot de Fryske Rie foar Heraldyk bereikte mij langs een grote omweg (via Den Haag en Groningen) zaterdag jl. Hoewel dus niet tot mij gericht – reeds sinds 1955 neem ik niet meer deel aan het werk van deze Raad – meen ik (nu de brief mij in geopende staat bereikte) u echter met mijn bescheiden kennis ter zake, van advies te kunnen dienen. De vlag van Schiermonnikoog is karakteristiek door zijn veelkleurigheid (met alle banen van gelijke breedte) voor alle Waddenzee kustplaatsen van Texel tot Fohr. U zoudt aan deze mooie traditie afbreuk doen met de onderlinge afmeting der banen te wijzigen. Bovendien zou u de historie geweld aandoen: de vlag heeft deze vorm reeds in de 17de eeuw! Het rood-wit-blauw boven en onder is een zuivere weergave van de Nederlandse driekleur. Het groen is de eilandkleur, zoals die voor Texel groen-zwart, voor Vlieland groen-wit, voor Terschelling rood-blauw-geel-groen is geweest. Deze kleuren zijn ontleend van het gemeentewapen, waarvan het kardinale gedeelte (de grond) de "eilandkleur" bepaalde.”

Sierksma lijkt een veel completere kennis te hebben over de betekenis van de kleuren in de vlag dan De Boer, echter ook zijn beweringen zijn lastig te checken.

Gemeentearchief

Je zou denken dat het avontuur van de verbrede middelste groene baan na deze kritiek wel tot een einde zou komen. Echter de stukken in het gemeentearchief van Schiermonnikoog en bij de Hoge Raad van Adel in Den Haag weerspreken dit. In 1970 is Schiermonnikoog al weer een burgemeester (Kornelis Oosterhuis) verder. De Provincie

Friesland vraagt in dat jaar, uit naam van de Hoge Raad van Adel, om een tekening en het formele besluit van de vlag. Die heeft de Hoge Raad nodig omdat het een Vlaggenreger van Nederlandse vlaggen wil aanleggen.

Schiermonnikoog stuurt een afbeelding van een eilandvlag met de verhouding 2:2:2:3:2:2:2 naar de vlaggenkundig gezaghebbende instantie. Aan de hand hiervan wordt door de Hoge Raad van Adel de ‘officiële’ vlag van Schiermonnikoog vervaardigd voor het Vlaggenreger. De pagina uit het register (Afbeelding 2) laat voor Schiermonnikoog een vlag zien met een ratio van 2:3 en een verbrede groene middenbaan. Wederom een bredere groene baan dus. Tekenend is ook dat er in het gemeentearchief in het dossier 'vlag en wapen' maar één tekening van de vlag van Schiermonnikoog zit. (Afbeelding 3) Ook deze tekening, waarschijnlijk bedoeld voor vlaggenfabrikant Faber, heeft notities van afmetingen: 180 cm x 16:16:16:24:16:16:16 cm. (Afbeelding 3) Ook het bonnetje is bewaard gebleven: de vlag kostte 25 gulden.

Tegenover al dit ‘schriftelijke geweld’ staat natuurlijk dat elke vlag bij, aan of op elk Schiermonnikoogs huis gewoon gelijke banen heeft (Afbeelding 4). Dit heeft, naast de overtuiging van de eilandbewoners dat ze de correcte vlag hebben, natuurlijk ook te maken met wat door de vlaggenfabrikanten wordt aangeleverd.

Ten slotte schreef Hans van Heyningen in 1988 in *Vexilla Nostra*, de voorganger van *Vlag*: “Er zijn afbeeldingen in omloop waarin de groene baan 1,5 maal breder is. Blijkens een schrijven van de gemeente aan ondergetekende behoren alle banen even hoog te zijn”. Er moeten dus enkele verlichte zielen in het gemeentehuis zijn geweest die het niet eens waren met de nalatenschap van de burgemeesters De Boer en Oosterhuis.

Feit blijft dat het Schierse gemeenteraadsbesluit de vlag té onduidelijk beschrijft. De baanverhoudingen, de kleuren (in lijn met NEN 3055?) en de ratio zijn niet duidelijk vastgelegd. De gebroeders Anker zullen aan de slag moeten om dit historisch leed te verhelpen. Hun vader had kunnen weten dat juridische interpretaties wel eens uit de hand kunnen lopen. □

Groen

De vlag van Schiermonnikoog, met daarin de kleuren rood, wit, blauw en groen, lijkt helemaal los te staan van het gemeentewapen.

Dit wapen, dat in zijn huidige vorm werd vastgesteld per Koninklijk besluit van koningin Juliana op 19 oktober 1954, maar

al veel ouder is, is een zogenaamd sprekend wapen. Schier betekent grijs en oog staat voor eiland. Het wapen toont het eiland van de grijze monniken. De monnik op het wapen staat echter op een groene (sinopel) ondergrond. Deze zou de kleur groen van de middelste vlaggenbaan geleverd kunnen hebben.

Wolga-Bulgaren willen Tsjoevasjië andere vlag geven

1. Vlag van de Stichting Wolga-Bulgarije die Tsjoevasjië wil omdopen tot Wolga-Bulgarije.

3. Het symbool van de Dulo clan moet als een levensboom worden gezien.

4. Tweede vlagvoorstel voor Wolga-Bulgarije.

Tsjoevasjië. Zicht op de Wolga FOTO Forto4nic, WIKIPEDIA

5. Russisch zegel met het wapen van de Bulgaarse koning.

6. Wolga-Bulgaarse nationalist.

7. Vlag van de Russische deelrepubliek Tatarstan.

Volgens een deel van de bevolking van Tsjoevasjië moet hun Russische deelrepubliek worden omgedoopt tot Wolga-Bulgarije. Bij die nieuwe naam hoort, vinden deze nationalist, ook een andere vlag.

Door WIM SCHUURMAN

Op een Turkstalige website is tussen vlaggen van Turkse volkeren met het label “çuvaşistan aaa_bayrak” een vlag (Afbeelding 1) te zien, die Tsjoevasjië voorstelde. Dit model is echter niet de vlag van de Russische deelrepubliek Tsjoevasjië, want die heeft geen blauw en heeft ook een ander embleem op de vlag (Kader 1).

Bij navraag in Rusland kende men daar enkel de uit 1992 stammende officiële vlag van Tsjoevasjië. Na een flinke zoektocht op het internet vond ik op een site een foto en een tekening van de vlag volgens afbeelding 1. Het bleek de vlag van het Interregionale historisch-cultureel fonds of Stichting Wolga-Bulgarije te zijn. Dit fonds pleit voor het omdopen van de Russische deelrepubliek Tsjoevasjië in Wolga-Bulgarije.

In de vlag van de Republiek Tsjoevasjië, die ontworpen werd door Elli M. Yuryev en op 29 april 1992 werd aangenomen, staat een levensboom centraal met daarboven drie zonnen. De kleuren zijn goudgeel en sandelhout-rood. De zonnen blijken van Fins-Oegrische oorsprong te zijn.

Als we beide emblemen bezien, is er enige

overeenkomst: een verticale stam met schuin omhoog wijzende haakse takken. Het blauw in de vlag van de Stichting Wolga-Bulgarije verwijst naar het naamdeel Wolga, de grote rivier in dat deel van de Russische Federatie. Tsjoevasjië ligt ten westen van de stad Kazan, in de buurrepubliek Tatarstan..

Levensboom

Maar waar komt het embleem, de levensboom vandaan? Wel, het is te herkennen in een heel oud clanembleem. In de regio van de Midden-Wolga waren in de achtste eeuw Bulgaren gevestigd met Kotrag als hun leider. De kern van hun woongebied lag bij de samenvloeiing van de rivieren Wolga en Kama. Deze Bulgaren werden later ter onderscheiding van de Bulgaren op de Balkan en in Oekraïne Wolga-Bulgaren genoemd.

Laat in de negende eeuw werd hun hoofdstad Bolghar gesticht. In 922 gingen de Bulgaren over tot de islam, maar niet allemaal. In de late tiende eeuw groeide Wolga-Bulgarije flink qua grootte en macht. In de dertiende eeuw werd het deel van de Gouden Horde.

Zowel de Tsjoevasjiërs als de Bulgaren horen tot de groep van de Turkse volkeren. De stam die niet overging op de islam was die van de Sabir. Toen de Kipçaks/Tataren en de Mongolen in de regio kwamen, werden de Bulgaren geabsorbeerd en werden de huidige Wolga-Tataren. De Sabir mengden zich echter niet met de Kipçaks en evolueerden tot de huidige Tsjoevasjiërs door menging met Fins-

Oegrische volkeren van de Wolga als de Mari en Mordovinen. De Tsjoevasjiërs werden door tsaar Ivan de Verschrikkelijke gedwongen over te gaan tot de Russische Orthodoxie, doch zij handhaafden veel Turkse en paganistische tradities.

Het Huis van Dulo, ook Dulo-clan genoemd, was de regerende dynastie van de vroege Bulgaren en het stamde af van Attila de Hun. De oorsprong van de Bulgaren en de Dulo clan zijn niet precies bekend; er zijn veel theorieën hierover, maar algemeen wordt aangenomen dat de oorsprong gerelateerd moet worden aan de activiteiten van de Hunnen en Westelijke Turken.

Goddelijk teken

De vlag van het historisch-cultureel fonds was ontworpen op basis van het vroeg-Bulgaarse teken “IYI” dat op veel objecten van de vroege Bulgaren is gevonden (Afbeelding 3). Het wordt beschouwd als een goddelijk teken. Inmiddels is dit ontwerp vermeld op de Russische vlaggenwebsite Vexillographia. Het model van de vlag sloeg in Tsjoevasjië echter niet aan. Professor Gennady Ilich Tafaev ontwierp een tweede, andere vlag waarvan hij hoopte dat die wel zou aanslaan (Afbeelding 4).

Deze vlag van Gennady Ilich Tafaev is gebaseerd op het staatsymbool, de luipaard van Wolga-Bulgarije. Geel en rood zijn de nationale kleuren van het Bulgaars-Tsjoevasjische volk. De ring rond het symbool staat voor de zon en kent een runenornament. Dit ornament uit de

1 | Nationale vlag Republiek Tsjoevasjië

De op 29 april 1992 door het parlement van de Russische Republiek Tsjoevasjië vastgestelde nationale vlag heeft een verhouding van 5: 8, waarop van rood en gelijnd van geel een baan langs de onderzijde van het doek waaruit in het midden een gestileerde levensboom oprijst. Deze levensboom is een symbool voor de wijsheid en wordt gekroond door drie zonnen die staan voor de verbinding van de drie generaties: jeugd, volwassenheid en ouderdom. De drie verticale lijnen die de stam van de boom vormen, symboliseren de drie dialecten van de Tsjoevasjische taal: viril (bovenste), vatam (middelste) en een atri (gras). De rode baan aan de onderzijde van de vlag staat voor de aarde. De horizontale lijnen die vanuit de boom in de aardbaan lopen, zijn het symbool van het eeuwenoude levenspad van de Tsjoevasjiërs.

2 | Vlag van het Tsjoevasjische volk

De volksvlag van de Tsjoevasjiërs verwijst naar de culturele autonomie die het volk geniet binnen de Russische Federatie. Ook dit dundoek kent een verhouding van 5:8. Het is geel of wit met het natiesymbool op het midden en met een ornamentele baan langs de boven- en onderzijde. De verschillende ornamentendelen van die banen langs de boven- en onderzijde komen qua betekenis dicht bij het motto van het embleem op het midden: *Leef in vrede en harmonie, de geest van je mes is vriendelijk*, naties beschermen hun cultuur, herinner je het verleden en denk aan de toekomst.*

*Met andere woorden: gebruik het niet voor geweld [WS].

Sogdiaanse Turks-Iraanse cultuur symboliseert de synthese van beschavingen en verwijst naar beide bevolkingsgroepen.

Het embleem van vlag afbeelding 4 vinden we terug op een Russisch zegel (Afbeelding 5). We kunnen hier beter zien dat het dier een sneeuwuipaard is. Het oogt vreemd dat het dier een christelijk paars kerkvaandel met geel kruis toegewezen krijgt, wetend dat de Wolga-Bulgaren moslims zijn. Doch door hun bekering tot de orthodoxie stonden de Tsjoevasjiërs als gemeenschap dicht bij de Russische overheid.

Hoe groot de groep Wolga-Bulgaarse nationalist is, wordt mij nergens duidelijk. Zoals hierboven beschreven staat zijn ze tegenwoordig bekend als Wolga-Tataren. De vlag van de nationalist (Afbeelding 6) is afgeleid van die van de Republiek Tatarstan (Afbeelding 7) en draagt de Dulo-tamga op het midden. □

Bronnen:
Iskenderov: Azbuka Chuvashskih Ornamentov i emblem. Tjeboksari, 2006.
<http://makalvalivejournal.com/22310.html>
https://en.wikipedia.org/wiki/Old_Great_Bulgaria
https://en.wikipedia.org/wiki/Volga_Bulgaria
https://blazingbulgaria.wordpress.com/2012/06/26/origins_of_bulgaria/
https://en.wikipedia.org/wiki/First_Bulgarian_Empire
https://en.wikipedia.org/wiki/Aq_Bars
<http://www.vexillographia.ru/russia/index.htm>, voor het laatst bezocht op 24 december 2018
<https://www.quora.com/Who-are-the-descendants-of-the-Bulgars>

VOC schepen vertrekken terug naar Nederland

Het terugbrengen, in 1648, van twaalf rijk beladen schepen naar Nederland vormde het sluitstuk van de VOC-carrière de Alkmaarse koopman Wollebrand Geleynssen de Jong. Hij voerde het commando op het schip 'Walvis'. De Verenigde Oost-Indische Compagnie-retourvloot kwam, na een reis van acht maanden, op 8 augustus 1648 in Nederland aan. Het is het jaar van de Vrede van Münster. Wie de opdracht gaf om een schilderij van de VOC-vloot te laten maken, is niet bekend. Ook niet welke schilder de opdracht werd gegund. Deze anonieme kunstenaar heeft zeer waarschijnlijk gewerkt op informatie van opvarenden van de twaalf schepen. Rechtsonder geeft hij op een briefje aan wat het onderwerp van het kunstwerk is.

Het schilderij 'Retourvloot uit Batavia' dateert van rond 1650. De meeste van twaalf schepen voeren stadsvlaggen van de thuishavens, voorzien van het VOC-embleem met boven de letter V de beginletter van de VOC-Kamer waar ze bij thuishoren: Amsterdam, Rotterdam, Delft, Hoorn (en Enkhuizen) en Middelburg.

Het doek (135,2 x 205,7 centimeter) maakt onderdeel uit van de collectie van het **Stedelijk Museum Alkmaar**, waar het inventarisnummer 020636 heeft. Het is de enige bekende contemporaine afbeelding waarop stadsvlaggen te zien zijn met het VOC-embleem erop. Het is daarom de vraag of ze in werkelijkheid zo werden gebruikt. De VOC-kamervlaggen op de schilderij zijn in elk geval daarna in andere werken gekopieerd.

Jos Poels

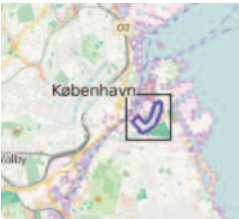

Mensen uit alle windstreken brengen
elementen uit hun eigen cultuur mee

(Religieuze) vlaggen in de Vrijstad Christiania

In de Vrijstad Chistiania in de Deense hoofdstad
Kopenhagen wordt vrij veel gevlagd. Vooral met andere
dan nationale Deense Dannebrog-vlaggen. Die buiten-
landse vlaggen representeren niet die landen, maar
staan voor ideeën en geloofsovertuigingen.

Door JURG BLOM

Binnen de gemeentegrenzen van Kopenhagen
bevindt zich een merkwaardige gemeenschap, die
men niet direct zou verwachten in de nette, gestruc-
tureerde Deense hoofdstad. De Vrijstad Christiania ontstond
eind 1971, toen een groep leden van onder meer de hippie-
en provobeweging de leegstaande, voormalige militaire
barakken van de *Bådsmandsstrædes Kaserne* kraakte en zich
hier vestigde.

Sinds haar oprichting was de vrijstad onderwerp van
controverses, mede door de florerende wiet- en hasjhandel.
Door de jaren heen kreeg Christiania, onder het mom van
een sociaal experiment, echter in toenemende mate
bestaansrecht. Er ontwikkelde zich een bestuursvorm op
basis van consensusdemocratie. Tegenwoordig is het
gebied, na het wereldberoemde beeld van de kleine zee-
meermin en pretpark Tivoli, de op-twee-na-grootste toeristi-
sche trekpleister van Kopenhagen.

De vlag van *Fristaden Christiania* (Vrijstad Chistiania)
bestaat uit een rood vlak met daarop drie felgele stippen
(*Afbeelding 1*). Het verhaal gaat dat een aantal van de vroege
inwoners van Christiania de noodzaak zag een uithangbord
te maken en bij de schroothoop een oude, rode deur en een
pot gele verf vond. De naam Christiania werd met de gele
verf op de rode ondergrond gekladderd, en de punten op
de drie i's werden extra dik aangezet. Het bord werd aan een
vlaggenpaal bevestigd, en de eerste vlag was een feit. De
'originele vlag' bevindt zich tot op heden in de vrijstad.

Toevluchtsoord

In de beginnende jaren was het gebied een toevluchtsoord voor
drugsverslaafden en -dealers. Bij een heroïne-epidemie eind
jaren '70 vond een tiental mensen de dood door de combi-
natie van slechte sanitaire voorzieningen, de slechte staat
van verblijfplaatsen en veelvuldig gebruik van de harddrugs.
Naar aanleiding van deze gebeurtenissen werd besloten
(hard-)drugshandel en -gebruik te verwijderen en te verbie-
den. Naast het verbod op deze verdovende middelen volg-
den een verbod op wapenbezit en het dragen van symbolen

Christiania, Kopenhagen Denemarken FOTO BRUNO JARGOT / WIKIPEDIA

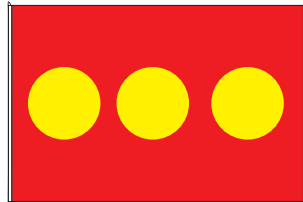
van (motor-)bendes. Hoewel deze verboden zijn geïnte-
greerd in de ideologie van Christiania, vindt er in de realiteit
nog steeds handel in harddrugs plaats, al is dit niet in de
openbaarheid en op veel kleinere schaal dan voorheen.

Hoewel harddrugs tegenwoordig een taboe vormen,
bestaat er geen twijfel over dat de inwoners van de
gemeenschap positief staan tegenover het recreatief
gebruik van cannabis. Dit is opvallend, aangezien het recre-
atief gebruik van cannabis illegaal is in Denemarken. Op de
Pusher Street, ongetwijfeld de bekendste straat van
Christiania, wordt echter open en bloot hasj en wiet verhan-
deld en gerookt. Dit gebeurt in kleine stalletjes of op bakfiet-
sen, zodat bij een eventuele politie-inval de boel snel kan
worden ingepakt en verstoort.

Rastafari-beweging

Bij verscheidene stalletjes worden vlaggen gebuikt van de
rastafari-beweging. De reden hiervoor is dat de aanhangers
van deze beweging vaak in verband worden gebracht met
het roken van marihuana.

De voormalig Ethiopische vlag, ten tijde van de rege-
ringsperiode van Keizer Haile Selassie I (1892-1975), is ver-
worden tot de vlag van de rastafari. (*Afbeelding 2*) Deze
bestaat uit drie gelijke, horizontale banen in groen-geel-
rood. Centraal in het midden staat een naar rechts kijkende,
gekroonde Leeuw van Juda. Deze houdt een staf vast met
daaraan bevestigd een eveneens groen-geel-rode wimpel.

1. Vlag van Christiania.

2. Voormalige vlag van Ethiopië
(1941-1974).

3. Versie van dezelfde vlag met Ethiopisch-
orthodox kruis.

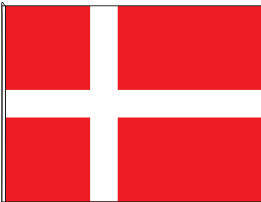
4. Keizerlijke Standaard van Haile Selassie I.

5. Vlag van Jamaica.

6. Vlag van Ghana.

7. Dannebrog, vlag van Denemarken.

8. Vlag van Saoedi-Arabië.

9. Tibetaanse gebedsvlaggen.

Bovenop de staf bevindt zich – afhankelijk van
de uitvoering – ofwel een 'normaal', christelijk
kruis, ofwel een Ethiopisch-orthodox kruis.
(*Afbeelding 3*) De Pan-Afrikaanse kleuren repre-
senteren de rijkheid van het land, de religieuze
vrijheid en vrede en het bloed van de voorva-
deren, die zich opofferden voor het land.

De rastafari-beweging ontstond begin
jaren 30 van de vorige eeuw op Jamaica, in het
Caraïbisch gebied. Doordat de rastafari geen
algemene instantie hebben waarin alle rasta's
zijn verenigd en vertegenwoordigd, is er geen
officiële geloofsbelijdenis of theologie.
Bovendien bestaat de beweging voor een
belangrijk deel uit verschillende culturele en
politieke invloeden. Binnen de beweging wordt
Selassie gezien als goddelijk, al verschilt men
van mening over de aard van de goddelijke
manifestatie. (*Afbeelding 4*) Naast deze overtui-
ging is de sterke band met Afrika een reden
voor het aannemen van deze vlag.

Naast Ethiopische vlaggen, worden ook
andere vlaggen gebruikt die men in verband
zou kunnen brengen met de rastafari, zoals de
Jamaicaanse vlag (*Afbeelding 5*) of willekeurige
Afrikaanse vlaggen met de Pan-Afrikaanse kleu-
ren. (*Afbeelding 6*)

Charme

Christiania haalt haar charme uit de grote cultu-
rele diversiteit binnen de gemeenschap.
Mensen uit alle streken van de wereld komen er
samen, en brengen hiermee verschillende ele-
menten uit hun cultuur mee. De religieuze
diversiteit uit zich in de grote verscheidenheid
aan godsdienstige gebouwen en plekken, maar
ook in vlaggen en symbolen.

Centraal in de vrijstad staat een algemene,
christelijke kerk. Aan de nabijgelegen vlaggen-
mast wappert de Dannebrog, zoals de Denen
hun nationale vlag noemen. (*Afbeelding 7*) Het
Scandinavische kruis vertegenwoordigt in zijn
essentie dan ook het christendom. Dit valt
goed te zien wanneer de vlag een kwartslag
wordt gedraaid.

Minder officieel – maar desalniettemin aan-
wezig – is er een gebedsplek ingericht waar
aanhangers van de islam kunnen bidden. Op
borden rondom de plek is onder andere de
Shahādah, de islamitische geloofsgetuigenis,
afgebeeld. Dezelfde tekst – 'Ik getuig dat er
geen godheid is dan alleen God en dat
Mohammed zijn gezant is' – prijkt op onder
andere de vlag van Saoedi-Arabië. (*Afbeelding 8*)

Ten slotte is er door één van de bewoners
van Christiania eigenhandig een boeddhisti-

sche tempel gebouwd. Naast afbeeldingen van
onder anderen Boeddha en de Dalai Lama zijn
rondom de tempel Tibetaanse gebedsvlaggen
gedrapeerd. (*Afbeelding 9*) Deze bestaan uit
kleine, verschillende vlaggen, waarop legen-
darische dieren en mantra's worden afgebeeld.
Hoewel de afbeeldingen en mantra's op de
vlaggen verschillen, zijn de kleuren van de vlag-
gen traditioneel hetzelfde. Deze bestaan uit de
drie primaire kleuren, groen en wit, die zowel
de vijf elementen als de vijf grootste kwalitei-
ten van Boeddha representeren. Ook de volgor-
de van ophangen kent een wetmatigheid: de
vlaggen moeten van links naar rechts worden
opgehangen in de volgorde blauw-wit-rood-
groen-geel. Zonder hier al te diep in het boed-
dhisme te treden, wordt er aangenomen dat
door het wapperen van de vlag de gebeden
opstijgen naar de goden. □

Bronnen:
Murell, Nathaniel S. "Introduction: The Rastafari Phenomenon." in
Chanting Down Babylon, bewerkt door Nathaniel S. Murrell, William
D. Spencer en Adrian A. McFarlane, 1-19. Philadelphia: Temple
University Press, 1998.
Thörn, Håkan. "Bargaining and Barricades - the Political Struggle
over the Freetown Christiania 1971-2011". In *Space for Urban
Alternatives - Christiania 1971-2011*, onder redactie van Håkan
Thörn, Cathrin Wasshede, en Thomas Nilson, 38-67. Möklinta:
Gidlunds Förlag, 2011.
www.prayerflags.com

Brussel meende dat het zwart-rood-goud materiële en morele schade zou veroorzaken

In Versailles wilde België Duitse vlagverandering tegenhouden

Als het verslagen Duitsland zijn nationale zwart-wit-rode vlag in de zomer van 1919 verwisselt voor zwart-rood-geel, roept dat in het totaal verwoeste België protesten op. Volgens Brussel lijkt die nieuwe Duitse vlag veel te veel op de Belgische. In Versailles, waar de overwinnaars van de Grote Oorlog over het lot van Duitsland beslissen, verwachten de Belgen een gewillig oor te vinden voor een verbod. Ze vangen echter bot.

Door JOS POELS

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog in 1914 heeft het Duitse Keizerrijk een nationale vlag van drie even hoge banen zwart, wit en rood. Deze voerde het land sinds 1867. Eerst als de nationale en handelsvlag van de Noord-Duitse Bond; daarna, in 1871, wordt het die van het Duitse Keizerrijk. De oprichting van de Duitse Bond werd gezien als het begin van de Duitse eenheid.

Tot de oprichting van die Noord-Duitse Bond werden vlaggen en strikken in de kleuren zwart, rood en geel – de Duitsers zelf noemen het geel goud (gold) – gebruikt als uitdrukking van het verlangen naar Duitse eenheid. Die kleuren doken voor het eerst op toen tussen 1813 en 1815 Duitse studenten vrijwillig meevochten tegen Napoleon in het Lützower Vrijkorps. Ze droegen zwarte uniformen, met rode voeringen en omslag en geelkoperen knopen¹.

De Nationale Vergadering die in 1848 in Frankfurt een poging doet het land tot een eenheid te maken, besluit die ‘Duitse eenheidskleuren’ in de nationale vlag te verwerken. De poging mislukt. De Pruisische kanselier Otto van Bismarck, de architect van de Noord-Duitse Bond in 1867, verafschuwt de zwart-rood-gele vlag. Hij combineert de zwart-witte Pruisische kleuren met de rood-witte van de Hanzesteden tot een zwart-wit-rode banenvlag.

Duitsland staat aan het einde van de Eerste Wereldoorlog op de drempel van een communistische revolutie. De Duitsers zijn de oorlog en alle ellende die die op menselijk en economisch gebied heeft veroorzaakt, meer dan zat. Overal in Duitsland komen communistische, rode vlaggen tevoorschijn. Keizer Wilhelm II wordt afgezet, die vervolgens per trein naar Nederland vlucht.

In de chaos die in Duitsland heerst, komen de socialisten naar voren. Die roepen het land tot een republiek uit en schrijven verkiezingen uit voor een nieuw parlement. Dat wordt op 19 januari 1919 gekozen en heeft als doel Duitsland om te vormen tot een democratische staat. Daar

hoort ook een andere vlag bij.

Tijdens het opstellen van een nieuwe grondwet besluit het Duitse parlement op 3 juli 1919 de zwart-wit-rode nationale vlag te veranderen in de oude Duitse kleuren zwart, rood en geel². De Duitse scheepsvlag blijft zwart-wit-rood, maar krijgt wel een miniatuurversie van de nieuwe vlag in

de linker bovenhoek. Deze vlaggen krijgen hun wettelijke basis in de grondwet van de Republiek van Weimar. Artikel 3 van de grondwet schrijft voor: “De rijkskleuren zijn zwart-rood-goud. De handelsvlag is zwart-wit-rood met de rijkskleuren in de bovenste binnenhoek.”

Dezelfde kleuren

België, dat het bloedige strijdtoneel had gevormd van de Grote Oorlog 1914-1918, is niet te spreken over de Duitse vlagverandering. Duitsland, dat als hoofdschuldige van die oorlog wordt beschouwd, heeft België in ruïnes achtergelaten. En juist dát land wil dezelfde kleuren gaan voeren die België gebruikt sinds de afscheiding van Nederland in 1830. Zwart, geel en rood zijn de van het Brabantse wapen afgeleide kleuren, die al sinds 1789 worden gebruikt als Belgische kleuren.

De Belgische regering verneemt vrijwel direct na de wapenstilstand van 11 November 1918 dat er in Duitsland stemmen opgaan de nationale vlag in zwart, rood en geel te veranderen. Het Belgische Ministerie van Buitenlandse Zaken protesteert al op 29 november tegen dat voornemen in Londen, Parijs, Rome, Washington en Tokio³. Uit naam van minister Paul Hymans herhaalt de Belgische Versailles-delegatie het verzoek op 15 maart 1919, als in de pers berichten verschijnen dat Duitsland nu echt vast van plan is zijn vlag de oude Duitse kleuren terug te geven. De delegatie schrijft aan de Britse minister van Buitenlandse Zaken

Balfour: “Mijnheer Hymans [...] dringt er bij alle geallieerde en geassocieerde regeringen op aan om de vlag van de Duitse Republiek te weigeren als het door de pers aangekondigde nieuws zou worden bevestigd.” De Belgische delegatie vraagt Balfour de verzekering dat deze de voorgestelde Duitse vlag niet zal erkennen, want die zou “tot verwarring met de Belgische vlag kunnen leiden en materiële en morele schade kunnen veroorzaken”.

Paul Hymans, Belgische minister van Buitenlandse Zaken (1918-1920).

Moeilijk

“Meneer Hymans’ informatie schijnt alleen van de neutrale

pers te komen. Zelfs als de Duitse republiek van plan is deze kleuren aan te nemen, is het moeilijk te zien wat de Vredesconferentie in deze zaak kan doen”, schrijft een Brits delegatielid in een memo waarmee deze het dossier opent over de vlaggenkwestie.

De marine-sectie van de Britse onderhandelingsdelegatie kijkt wat praktischer in de materie en adviseert al op 5 april onder meer: “Als de rood, goud en zwarte banen van de voorgestelde [Duitse] vlag verticaal worden geplaatst, of op een zodanige manier worden gerangschikt dat op zee echte verwarring waarschijnlijk is, zal vanuit marine-oogpunt in overweging worden gegeven om het verzoek van de Belgische regering de steun van de Regering van Zijne Majesteit te geven.” Volgens de Britse marine is het ontwerp het belangrijkste van een vlag, niet de daarin gebruikte kleuren.

Bekend met deze ambtelijke informatie laat minister Balfour op 10 april 1919 de Belgische onderhandelingsdelegatie in Versailles weten het verzoek om een nieuwe Duitse vlag niet te erkennen in overweging te nemen op het moment dat het vraagstuk opportuun is. Het Duitse parlement heeft zich op dit moment echter hier nog niet over uitgesproken.

De Italiaanse delegatie, die een soortgelijk verzoek van de Belgen had gekregen, weet niet zo goed wat met de situatie te doen. Die informeert bij de Britten wat voor standpunt het moet innemen. De Italianen worden, ook op 10

april, over Balfours standpunt ingelicht.

Balfours antwoord aan de Belgen lijkt op het vooruitschuiwen van het probleem. De Britten schijnen eigenlijk geen problemen te hebben met een verandering van de Duitse vlag. De Admiraliteit in Londen, de Britse autoriteit op het gebied van het vlaggebruik op zee, heeft er ook al geen moeite mee, zolang de banen maar horizontaal staan. Als de Duitsers dat niet al vanzelf doen, moeten de geallieerden erop staan dat de Duitse kleuren zo geplaatst worden dat ze niet verward kunnen worden met die van België, aldus de Admiraliteit.

Van de Franse minister van Buitenlandse Zaken, Stephen Pichon, krijgen de Belgen een soortgelijk afwachtend antwoord: “De regering van de [Franse] Republiek is altijd van plan geweest om de nieuwe Duitse vlag niet te erkennen in het geval deze zou kunnen worden verward met de Belgische vlag.”

Niet serieus

De Belgische delegatie meent dat het niet serieus wordt genomen in de vlaggenkwestie. Er hangt nog steeds een dreiging boven het verwoeste land dat Duitsland voor dezelfde – Belgische – kleuren in zijn vlag kiest. De Belgische onderhandelaars gaan het hogerop zoeken. Op 6 mei 1919 wordt een verzoek bij secretaris-generaal Paul Dutasta van de Vredesconferentie ingediend om de Duitse plannen te dwarsbomen. Drie dagen later wordt het in de Vredesconferentie besproken door de ministers van buitenlandse zaken, zonder dat daar overigens de Duitsers bij aanwezig zijn. Deze onderhandelaars vinden echter dat ze moeilijk van Duitsland kunnen eisen welke nationale kleuren ze willen hebben. Maar als Duitsland voor dezelfde kleuren als die van

De Belgische vlag werd gedurende en vlak na de oorlog 1914-1918 gebruikt om het moreel hoog te houden.

Een titelblad van het Belgisch volkslied De Brabançonne vlak na de Eerste Wereldoorlog liet zien hoe het land zich voelde.

De, het Duitse volk voorstellende, Michel karakteriseert kort na de invoering van de nieuwe Duitse vlag in 1919 de gemoedstoestand in het land.

Gelijkenis

De Britse minister van Buitenlandse Zaken Lord Curzon zei het in 1919 niet met zoveel woorden, maar hij bedoelde het wel zo. Waar maken de Belgen zich druk om? Als Duitsland dezelfde kleuren in zijn vlag gaat gebruiken als België, kan dat best; en hoeft helemaal niet tot verwarring te leiden. Kijk maar: de handelsvlag van Servië en de nationale vlaggen van Frankrijk en Nederland lijken allemaal op elkaar”, en wij begrijpen dat er weinig of geen verwarring bestaat tussen deze vlaggen.”

België kiest, dient er wel op gelet te worden dat de kleuren anders zijn gerangschikt, om verwarring te voorkomen.

De Belgisch-Duitse vlaggenstrijd komt hierdoor in de openbaarheid. Onder meer het in Amsterdam verschijnende *Algemeen Handelsblad* pikt het nieuws op. In zijn editie van 13 mei schrijft het onder het kopje: De zwart-geel-roode vlag: “Hijmans heeft bij den Raad van Drie geïntereerd tegen het aannemen door Duitsland van een zwart-geel-rode vlag, dezelfde kleuren als België heeft. Het Belgische volk zal niet dulden, heeft hij verklaard, dat de aanvallers van 1914 België’s roemrijke vlag stelen. Hij deed een beroep op de geallieerden om deze nieuwe Duitse kleuren niet te erkennen.”⁴

In Versailles tekent de Belgische onderhandelingsdelegatie op 17 mei protest aan tegen het besluit van de ministers van buitenlandse zaken. De Belgische minister van Buitenlandse Zaken Paul Hymans: “Een dergelijke maatregel [een erkenning van een vlag met de Belgische kleuren – JP] zou echter nog steeds aanleiding geven tot betreuwenswaardige verwarring, vooral met betrekking tot patriottische versieringen (draperieën, kokardes en diverse insignes).” De Belgische minister vraagt de Vredesconferentie nogmaals Duitsland het gebruik van de ‘Belgische kleuren’ te verbieden en dat aan de Duitse delegatie bekend te maken.

Verdrag van Versailles

De Duitse vlag komt echter niet meer in Versailles ter sprake. Het Verdrag van Versailles wordt op 28 juni 1919 getekend. Duitsland, dat als aanstichter van de oorlog wordt aangewezen, krijgt gigantische herstelbetalingen opge-

legd en moet grondgebied afstaan, onder meer aan België. Het Verdrag zwijgt echter over de Duitse vlag.

In de tussentijd is het Duitse parlement tot op het bot verdeeld over de vlagverandering. Rechts wil de keizerlijke kleuren rood, wit en zwart behouden; links wil zwart, rood en geel; en uiterst links wil een geheel rode vlag. De Duitse grondwetscommissie gaat op 4 juni 1919 akkoord met het regeringsvoorstel om voor zwart, rood en geel te gaan. De Duitse Bondsraad neemt dat voorstel op 3 juli over. De nieuwe Duitse grondwet – en daarmee ook de officiële vlagverandering – wordt

op 11 augustus 1919 van kracht. Op het water blijven de Duitse kleuren de keizerlijke kleuren, echter aangevuld met een klein nieuw Duits vlaggetje in de bovenhoek. Op het water bleef daardoor – ongewild – verwarring met de Belgische kleuren uit.

Ultieme poging

De Belgische regering laat het er niet bij zitten. Die tekent in Berlijn bij de Duitse regering protest aan tegen de nieuwe vlag. Op 14 augustus, drie dagen na het van kracht worden van de Grondwet van Republiek van Weimar, doet Brussel een ultieme poging de grootmachten van die tijd te bewegen alsnog niet in te stemmen met de nieuwe Duitse vlag. “Mijn regering heeft mij opgedragen de Britse regering aan te sporen deze vlag niet te erkennen”, aldus de Belgische zaakgelastigde Charles Maskens in Londen in een brief aan de Britse regering. “Het verschil dat er bestaat tussen goud en geel zal nauwelijks zijn op te vallen; en als wordt aangevoerd dat de kleuren niet hetzelfde zijn als in de Belgische vlag, valt eenvoudig te zeggen dat in veel omstandigheden verwarring niet kan worden voorkomen: wanneer een vlag aan de vlaggenstok hangt, kan zelfs het meest geïnteresseerde oog niet onderscheiden of de banen horizontaal of verticaal staan.”

Het Londense ministerie van Buitenlandse Zaken legt het Belgische verzoek nogmaals voor aan de Admiraliteit. De nieuw aangetreden minister Lord Curzon schrijft aan de Admiraliteit: “Het lijkt (...) dat de argumenten die de Belgische regering heeft aangevoerd, om te bewerkstelligen dat de vlag van Duitsland niet moet worden erkend, niet helemaal correct zijn, aangezien het lijkt dat het verschil tussen de nieuw aangenomen Duitse

vlag en de Belgische vlag voldoende duidelijk moet zijn. Er kan worden opgemerkt dat er een soortgelijke gelijkenis bestaat tussen de Servische handelsvlag en de Franse vlag, de vlaggen van Nederland en Frankrijk, en wij begrijpen dat er weinig of geen verwarring bestaat tussen deze vlaggen.”

De minister wil van de Admiraliteit weten wat die ervan vindt, en als die vindt dat de nieuwe Duitse vlag voor verwarring zorgt, welke stappen er dan genomen moeten worden die vlag dan te veranderen. De Admiraliteit laat op 29 augustus aan Lord Curzon weten niet te verwachten dat beide vlaggen worden verward. Lord Curzon laat het echter na dit aan de Belgische zaakgelastigde mee te delen.

De Britse onderhandelingsdelegatie van het Verdrag van Versailles, die nog in Parijs verblijft om zaken af te ronden, vindt ook dat er geen grond is om Duitsland zijn nieuwe vlag te verbieden. Nadat die dat op 6 november 1919 aan Lord Curzon laat weten, geeft deze op 12 november 1919 – een dag na de eerste verjaardag van de Wapenstilstand – een laatste antwoord over de vlaggenkwesie aan de Belgische zaakgelastigde Maskens: “De regering van Zijne Majesteit heeft zijn zaak zorgvuldig overwogen en na overleg met hun experts is die ervan overtuigd dat de verschillende rangschikking van de kleuren van de twee vlaggen voldoende is om elk gevaar van verwarring tussen beide te voorkomen. Onder deze omstandigheden voelt de regering van Zijne Majesteit zich niet in staat om af te wijken van zijn besluit om de door de Duitse Republiek aangenomen vlag te erkennen.”

Een soortgelijk antwoord wordt vanuit Londen ook aan Tokio gestuurd, want die had Curzon gevraagd welk standpunt het dient in te nemen in het vlaggenoorlogje tussen België en Duitsland.

De Belgische poging om te voorkomen dat Duitsland er vandoor gaat met de Belgische kleuren, zijn hiermee gestrand. Tot noemenswaardige verwarringen tussen Belgische en Duitse vlaggen is het de laatste eeuw niet gekomen. □

1. Over de relatie tussen de kleuren zwart-rood-geel en het Lützower Vrijkorps, zie: Wim Schuurman: ‘Over de oorsprong van de Duitse driekleur en zijn politieke achtergrond’, *Vlag!*, nr. 17, najaar 2015, 24-30.
2. Berndt Guben: ‘Die Verhängnisvolle Flaggen-debatte’, in: *Schwarz Rot und Gold. Biographie einer Fahne*. Berlin: Ullstein Verlag, 1991, 248-256.
3. Tenzij anders aangegeven, zijn de gegevens die over de Belgische protesten tegen de Duitse vlag gaan, ontleend aan het archief van de Britse delegatie aan de Vredesconferentie in Versailles. The National Archives Kew, inventaris FO 608/129, 29-80.
4. *Algemeen Handelsblad*, 13 mei 1919, Avondblad, Tweede blad, kolom 2. Hetzelfde bericht verscheen op 14 mei op de voorpagina van *Twentsch Dagblad Tubantia* en *Enschede'sche Courant*, kolom 5.

ICV 28 in San Antonio

Van 15 tot en met 19 juli 2019 werd onder de naam *HemisFlag* het 28ste International Congress of Vexillology (ICV) gehouden in San Antonio, Texas, de Verenigde Staten van Amerika.

Door MARCEL VAN WESTERHOVEN

San Antonio is een aantrekkelijke stad met oude Spaanse en Mexicaanse wortels die nog steeds terug zijn te zien in veel gebouwen, taal, cultuur en de keuken. Het is de stad waar de Alamo staat: de plek waar in 1836 het Mexicaanse leger circa 200 Texaanse rebellen die zich in deze oude missiepost hadden verschanst tot de laatste man doodde. Kort daarna sloegen de Texanen terug onder de kreet “*Remember the Alamo*” en bevrijdden ze zich van het Mexicaanse juk. Texas was daarna tot 1845, toen het zich vrijwillig bij de Verenigde Staten aansloot, een onafhankelijke republiek.

Organisatoren van het congres waren de *Vexillological Association of the State of Texas* (VAST) en het *Flag Research Centre* (FRC). Een ICV bestaat vooral uit sessies met lezingen. Deze vonden plaats in een mooie zaal in het statige Saint Anthony Hotel. Veel lezingen hadden – vanzelfsprekend – een Amerikaanse context. Daarnaast viel vooral de Aziatische bijdrage op.

Ingebed in het congres is altijd de algemene vergadering (*General Assembly*) van de FIAV-leden. Vermeldenswaard is het aftreden van voorzitter Michel Lupant en secretaris Kin Spain, die zich beiden 22 jaar lang bijzonder voor de wereldwijde vlaggenkundige gemeenschap hebben ingezet. De nieuwe voorzitter is Zeljko Heimer uit Kroatië en de nieuwe secretaris Bruce Berry uit Zuid-Afrika. Daarmee blijft de FIAV in betrouwbare en kundige handen.

Traditioneel op woensdag is de excursiedag. Na een bezoek aan Dixie Flag, specialist in handgemaakte grote vlaggen, gingen we naar Austin, hoofdstad van

Texas. Daar bezochten we het *capitol* (regeringsgebouw), dat hoger is dan het nationale in Washington. Sinds enkele jaren bevindt de collectie van Whitney Smith, de oprichter van het Flag Research Center, zich in het *Dolph Briscoe Center for American History* in de Universiteit van Texas in Austin. Voor de deelnemers van het vlaggencongres was daar een uitstalling gemaakt van een klein deel van de collectie, om een indruk te krijgen van Smith’s imposante nalatenschap. De excursie werd afgesloten in een biergarten in het door Duitsers gestichte New Braunfels.

Een ICV is geen ICV zonder Het Slotdiner. Op de afsluitende vrijdagavond in het oude *Sunset Station* werden onder het genot van een hapje en een drankje de mensen met bijzondere verdienste voor de vlaggenkundige wereld geëerd. De prijs voor de beste lezing, de Whitney Smith Award, ging naar de Amerikaan Hipólito Rafael Chacón voor “*Iconographia Jacobaea: The Reach of Santiago, Spain’s Patron Saint, in Municipal Heraldry and Vexillology*”. De Japanner Nozomi Kariyasu won de *Vexillon*, de prijs voor beste publicatie, voor zijn boek *Japanese Flags from Ancient Time to Today*.

De hoogste erkenning in de vlaggenkundige wereld is FIAV Laureate, die zelden wordt uitgereikt. Met een proefschrift voor het behalen van een doctoraat met vlaggen als hoofdonderwerp kom je in aanmerking. Deze keer benoemde de FIAV Tracey Mee uit Australië tot Laureate voor het onderzoek dat leidde tot haar proefschrift met de titel “*Australian National Identity: Somewhere Between the Flags*”.

Over twee jaar, in de zomer van 2021, is het 29ste ICV in Ljubljana, Slovenië. Mooie stad, mooi land en relatief dichtbij; dus wat let je om er heen te gaan?

*Secretaris Marcel van Westerhoven vertegenwoordigde de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde op ICV 28.

Een eerste blik op de herkomst van het woord vlag

In onze studie of bij onze hobby gebruiken we het woord vlag te pas en te onpas. Het is voor ons vlaggenenthousiastelingen en vlaggenkundigen zo gewoon, dat we ons zelf niet afvragen waar het woord vandaan komt en of het al lang bestaat. Dat taalkundige gat gaan we proberen hier te vullen. Het lijkt er op dat wij het woord vlag van de Engelsen hebben geleend, en niet andersom.

Door WIM SCHURMAN

In 1925 kwam er een boek uit met de titel *Beknopt etymologisch woordenboek der Nederlandsche taal*. De auteur was J. Vercoullie. Bij het lemma *vlag* 1 (vaan) geeft hij: “+ Ndd., Hgd. *Flagge*, Eng. *Flag*, De. id., Zw. *flagg*, niet verder na te gaan”. Vercoullie ging nog niet de historische diepte in, maar was bekend met versies in verwante Germaanse talen zoals het Nederduits, Hoogduits, Engels, Deens en Zweeds. De afkorting id. betekent idem. Elf jaar later, in 1936, bracht N. van Wijk *Franck's Etymologisch woordenboek der*

Nederlandsche taal uit. Dat was een bewerking van een uitgave uit 1912. Van Wijk schreef: “**vlag** znw., sedert Kil.” en deelt het woord dus bij de zelfstandige naamwoorden in, waarna hij verwijst naar een uitgave van Kiliaen. Deze Kiliaen was Cornelis van Kiel, 1528-1607, corrector bij de beroemde drukkerij van Plantijn in Antwerpen en schrijver van het eerste Nederlandstalige woordenboek met vertaling van de woorden in het Latijn en Frans, 1574; herdrukt 1588, 1599, enzovoorts. Kiliaen is voor de tegenwoordige taalwetenschap nog van grote betekenis!

Van Wijk schrijft: Ook nederduits, fries en door ontlening nieuwhoogduits (flagge), engels (flag), deens (flag), zweeds (flagg(a)). Echter kan het feit, schrijft hij, dat het woord in het Engels het eerst voorkomt (± 1490), ons doen vermoeden, dat de oorsprong ervan in Engeland te zoeken is. In dat geval is de etymologie onzeker; anders sluit het zich aan bij Kil. : vlaggheren (flaggheren “vetus”) “flaccere, laxari: et Volitare”, ohd. flagarôn “zich heen en weer bewegen”, on. flogra “dwarrelen, door de lucht jagen”. Wellicht was de oorspronkelijke betekenis “slaan”; dan waarschijnlijk bij de bij vlag besproken woordgroep. Vergelijk vooral flakkeren. De speciale aanwending van de boven geciteerde woorden voor een slappe, niet energieke beweging kan een gevolg zijn van de iteratieve betekenis “in slaande beweging zijn”. Het zou interessant zijn te weten welke bron het jaar ± 1490 geeft!

Etymologisch Woordenboek

In 1971 verscheen van J. de Vries het *Nederlands Etymologisch Woordenboek*. De Vries schreef: “vlag znw., eerst sedert Kiliaen. Het eerst treedt het woord in Engeland op: flagge (1480) en breidt zich vandaar uit naar het vasteland: nde. (= Nieuw Deens) flag (1569), nzw. flagg(a) (1605), nhd. flagge (1609).”

Het Engelse woord blijkt nog iets ouder te zijn dan eerder gedacht. Echter, hij geeft de bron ervan niet. Ook zijn de ontleningen in verwante talen blijkbaar onderzocht en gedateerd. De Vries vervolgt met: “uit het nl. russ. flag

(sedert begin 18de eeuw, vgl. R. v. d. Meulen Verh. AW Amsterdam 66, 2, 1959, 102)”. De Vries weet dus dat ons Nederlandse woord aan het Russisch is uitgeleend. Zou het ook kunnen zijn geweest dat het woord door het Engels aan het Russisch is uitgeleend, gezien de f in flag? Tsaar Peter de Grote was een tijdlang in Nederland, maar ook in Engeland, om er de maritieme gebruiken te leren begrijpen.

De Vries gaat verder met: “Het woord is te verbinden met ohd. flagarôn ‘rondvliegen’, on. flogra ‘fladderen’, waarnaast flokra ‘rondzwerfen, fladderen’ (vergelijk: flakkeren). — Zie verder: fladderen en vlag.”

Het opkomen van dit woord vlag in Engeland zal niet toevallig zijn; reeds de Normandiërs voerden vlaggen aan de mast (te zien op het wereldberoemde tapijt van Bayeux) en wij weten, dat de Vikingen banieren in de strijd meevoerden.

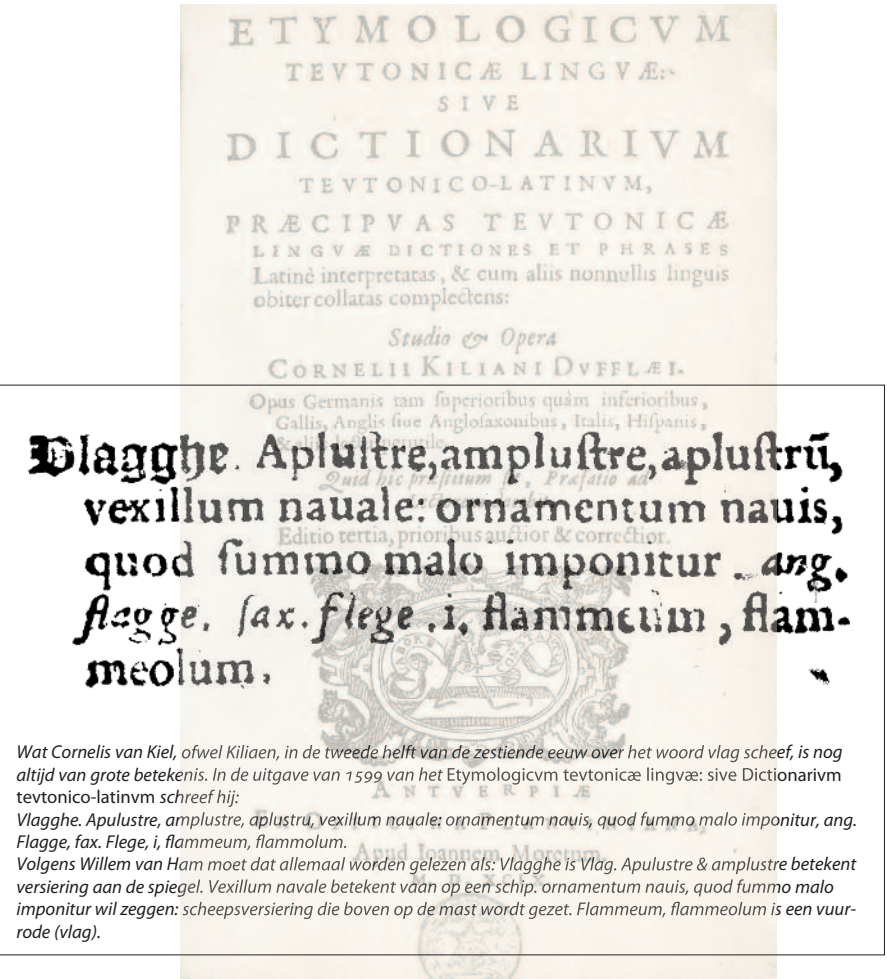
In het Etymologisch Woordenboek – Waar komen onze woorden vandaan, van J. de Vries/F. de Tollenaere, 14e druk, 1986 wordt vermeld: “**vlag** mnl. vlagge (1415: Westfri. Stadr.), vgl. eng. Flag (ca. 1490), oorsprong onzeker. Misschien hogerop verwant met vlag.”

Opmerkelijk is de Middelnederlandse datering van het woord. Mooi is de opgave van de bron. Jammer dat die van het Engelse woord niet wordt gegeven.

Fladderen

P.A.F. van Veen en Nicole van der Sijs brachten in 1997 het *Etymologisch woordenboek*, 2de druk, bij uitgeverij Van Dale uit. Hierin heette het: “**vlag**” [vaan] [vlagge 1415] nederduits, hoogduits *Flagge*, engels *flag*, oudnoors *flogra* [fladderen]; etymologie onzeker, mogelijk in verder verband met vlag.”

Qua verspreidingsgebied en verwantschap reiken beide schrijvers ons niet veel aan. De datering 1415 van het middelnederlandse woord is wel interessant. Zouden zij zich op dezelfde bron beroepen als J. de Vries/F. de Tollenaere?

Vier jaar later gaf Nicole van der Sijs dit in haar *Chronologisch Woordenboek* wel: “**vlag**” stuk doek als onderscheidingsteken 1415 [MNW].” De bron is dus het *Middel Nederlands Woordenboek*.

In de jaren 2003 – 2009 verscheen van de hand van Marlies Philippa e.a. het *Etymologisch Woordenboek van het Nederlands*. “vlag zn. ‘stuk doek als onderscheidingsteken’ zn. Betekent hier zelfstandig naamwoord. Vnnl. (= vroeg nieuw Nederlands) *vlagghe* ‘vlag op een schip’ in De voornoemde *Admirael zal voeren de vlagghe op de stenghe van den grooten mast* [1557; iWNT], *vlagghe* ‘id.’ [1588; Kil.], *vlagh* ‘id.’ [1595; WNT verkleinen]; nnl. alwaar men ... de *vlagge van den Nederlandsen staat geplant ... heeft* [1766; iWNT].” Hier is iWNT de aanduiding van een internetdatabank. “Misschien ontleend aan Vroegnienwengels *flagge* ‘vlag, banier van een legereenheid’ [1530; OED (= Oxford English Dictionary)], Middelengels *flagges* ‘vaandels’ [circa 1481; OED] (Nieuwengels *flag*). De verdere herkomst is onzeker. Mogelijk een klankexpressief woord, zie Hoptman (2000) en andere woorden als → flabberen, → fladderen en → flakkeren, alle met een grondbetekenis ‘heen- en weergaan’.

Evenzo ontleend, al dan niet via het

Nederlands en/of het Nederduits, zijn: nnd. *flagg(e)*; vnhd. *flagge* (nhd. *Flagge*); nfri. *flagge, flage*; nde. *flag*, nzw. *flagg(a)*, alle met oudste vindplaatsen uit het eind van de 16de of het begin van de 17de eeuw.

Het woord *vlag* behoort van oudsher in de eerste plaats tot de scheepvaart. In het leger sprak men meestal van → vaandel. Pas vanaf het einde van de 18de eeuw, met de opkomst van het (staats)nationalisme, wordt het woord ook meer en meer gebruikt in kringen buiten de scheepvaart.

Lit.: Hoptman 2000.

De oudste schriftelijke vermelding van het Nederlandse woord vlag stamt dus uit 1415 [MNW]. En het Middelengelse meervoud *flagges* uit ongeveer 1481 [OED]. In beide woorden zit de beweging heen- en weergaan van het stuk stof verpakt.

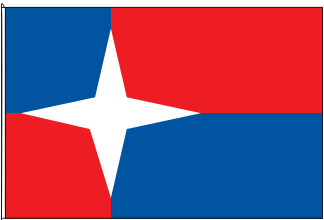
Dit alles gezegd hebbende, moet men echter wel bedenken dat dit allemaal geschreven bronnen zijn. De woorden zelf kunnen veel ouder zijn, want ze werden eerst gesproken voordat ze werden opgeschreven. □

Gebruikte bronnen:
- <http://www.etymologiebank.nl/trefwoord/vlag1>
- Etymologisch Woordenboek – Waar komen onze woorden vandaan, van J. de Vries/F. de Tollenaere, 14de druk, 1986.

Vlaggen op Wikipedia moeten wel kloppen

Wikipedia zoekt antwoorden

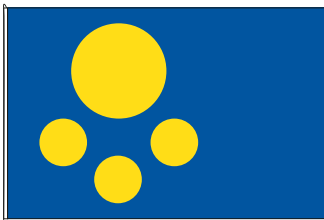
Het Wikipedia-team dat de Nederlandse gemeentevlaggen op de Nederlandstalige internetencyclopedie aan het zetten is, probeert op alle mogelijke vragen die kunnen rijzen antwoord te geven. De schrijvers weten echter niet alles over elke vlag. Daarom doen die een beroep op Vlag!-lezers om onvolkomenheden uit de weg te werken. Bijvoorbeeld:

Aarle-Rixtel: Wat is de diepere betekenis achter dit ontwerp?

Berghem: Hoe is dit ongebruikelijke lijnenpatroon ontstaan?

Haps: Wat betekenen de schijven op de vlag?

Nieuw-Ginneken: Waar komen de kleuren van deze vlag vandaan?

Wikipedia, de online encyclopedie waaraan iedereen met een bepaalde interesse kan meewerken, maakt veelvuldig gebruik van vlaggen. Hoe komen de vlaggen erop en hoe betrouwbaar zijn die? Ze moeten wel kloppen.

Door ANTON HADDEMAN*

Iedereen die weleens iets op het internet opzoekt, komt vroeg of laat bij Wikipedia terecht, en de meeste gebruikers kennen Wikipedia als een online encyclopedie. Maar niet iedereen weet hoe artikelen op Wikipedia tot stand komen, welke artikelen op Wikipedia zijn te vinden, en wat de basis is waarop Wikipedia is gebouwd.

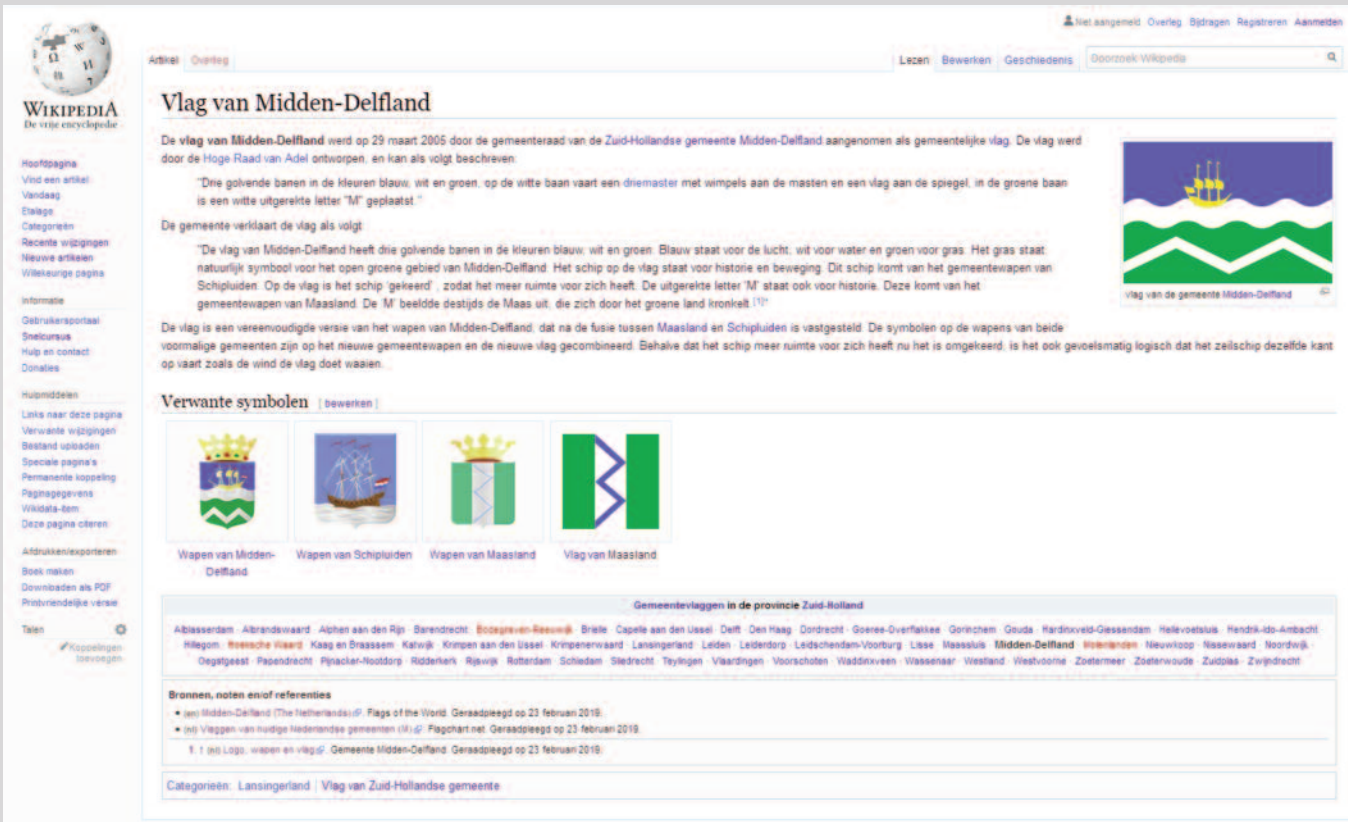
Om met dat laatste te beginnen: Wikipedia en alle daaraan gekoppelde projecten zijn opgezet voor verspreiding van vrije informatie op allerlei gebied. Met ‘vrij’ wordt bedoeld dat op al het beschikbare materiaal op Wikipedia (voornamelijk tekst, afbeeldingen en geluid) geen copyright (meer) rust, of onder copyright met een vrije licentie beschikbaar is om voor iedereen al dan niet commercieel te hergebruiken. Dat betekent dat uitsluitend materiaal op Wikipedia mag worden geplaatst dat voldoet aan een van de toegelaten licenties. Welke dat zijn, staat duidelijk vermeld op de uploadpagina's. De tekst in de artikelen valt onder een zogenaamde Creative Commons-licentie. Dit houdt in dat deze vrij is om te kopiëren, maar dat er wel een bronvermelding verplicht is. Afbeeldingen kunnen onder dezelfde licentie worden vrijgegeven door de maker ervan, of in Public Domain aanwezig zijn, hetzij door vrijgave door de rechthebbende, hetzij door het verlopen van copyright.

Afbeeldingen van Nederlandse gemeentewapens en -vlaggen vallen meestal onder Publiek Domein (Public Domain), wat wil zeggen dat het kopiëren ervan vrij is. Dat heeft niets te maken met het gebruik ervan: daaraan zijn beperkingen verbonden. Een afbeelding van een overheidswapen is prima te publiceren in een boek, maar wanneer je het op je eigen briefpapier wilt plaatsen is daar wel degelijk toestemming voor vereist.

Delen van kennis

De grote vraag over Wikipedia is meestal: wie plaatst dat materiaal daar en in opdracht van wie gebeurt dat? Het antwoord op die vraag is simpel: iedereen die vindt dat hij of zij kennis heeft om te delen, kan meewerken aan het maken en plaatsen daarvan op Wikipedia of op een daaraan gekoppelde site.

Wikipedia werd in 2001 opgericht door de Amerikaanse ondernemer Jimmy Wales, samen met zijn medewerker Larry Sanger. In 2003 droeg Wales zijn rechten op de naam Wikipedia, de website zelf en de servers waarop deze draaide, over aan de Wikimedia Foundation, een stichting die hij oprichtte. Dat deed hij om het behoud en de verdere ontwikkeling van Wikipedia langdurig mogelijk te maken. De stichting 'leeft' bijna uitsluitend van donaties en had anno 2017 in de Verenigde Staten ongeveer 280 betaalde medewerkers.

Wikipedia zelf wordt echter door vrijwilligers van over de hele wereld beheerd en geschreven . Wikipedia begon al snel met het verspreiden van informatie in andere talen dan Engels. Sinds juni 2001 bestaat er een Nederlandstalige versie.

Vlaggenprojecten

Wikipedia is een encyclopedie waar ruimte is voor ieder onderwerp dat mensen interesseert. Vlaggenkunde is slechts een van de vele kennisgebieden waar vanuit artikelen worden geschreven.

Sinds het rond 2005 mogelijk werd om op Wikipedia ook afbeeldingen te plaatsen, ontstond behoefte aan plaatjes van vlaggen. Omdat het plaatsen van vlaggen door vrijwilligers en zonder coördinatie en onderlinge afstemming gebeurde, waren er zeker in de begintijd nogal wat onjuiste versies van vlaggen op Wikipedia te zien.

Na verloop van tijd hebben geïnteresseerde vrijwilligers zich onderling in groepsverband in zogenaamde projecten verenigd, met als doel de kwaliteit van zowel de afbeeldingen als de beschrijvingen van de vlaggen te verbeteren. Deze projecten beperken zich meestal tot een taalgebied.

Op de Nederlandstalige Wikipedia heeft een handvol actieve schrijvers met een interesse voor vlaggen zich sinds 2014 verenigd in het Wiki-project dat te vinden is onder de naam “Wikipedia:Wiki-project/Heraldiek”. Hier worden deelprojecten onderling afgestemd, vooral over gebiedsvlaggen en -wapens van Nederland, Vlaams-België en wat eerder bekend stond als de Nederlandse Antillen, maar tegenwoordig Caribisch Nederland heet. Landsvlaggen en -wapens worden over het algemeen besproken op de Engelstalige site, omdat daar een veel grotere groep deskundigen kan worden bereikt. Ook daar zijn echter vlaggenprojecten waarbij men zich kan aanmelden.

In het Nederlands taalgebied werd begonnen met het heraldiekproject met sub-projecten voor het tekenen en het schrijven van Wikipedia-artikelen over gemeentewapens. Dit omdat vrijwel elke gemeente in

Nederland en Vlaanderen die over een eigen wapen beschikt. Bovendien is er zowel in de literatuur als online veel informatie beschikbaar. De Hoge Raad van Adel heeft de originele tekeningen en de datum van verlening van de wapens online staan.

Vlaggeninformatie lastig

Het doel was het verzamelen van informatie over ouderdom, herkomst en betekenis van de wapens en de elementen waaruit deze zijn opgebouwd, om die te delen met iedere gebruiker van Wikipedia. Toen dit werk voor Nederland was voltooid, kwamen de vlaggen aan bod. Dat bleek een stuk lastiger dan gemeentewapens. Informatie over vlaggen is niet altijd beschikbaar en is vaak niet van voldoende kwaliteit. Bovendien dateren de meeste gemeentevlaggen van de tweede helft van de twintigste eeuw of later en is er weinig literatuur over te vinden die meer behandelt dan een bepaald gebied of een enkele vlag.

Pas tijdens het zoeken naar bronnen kwam bij de deelnemers aan het project de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde in beeld. Daar moest toch kennis aanwezig zijn? Ondanks de interesse voor vlaggen was niemand van het Wikipedia schrijfgroepje eerder met de vereniging in contact gekomen.

Inmiddels is meer dan driekwart van alle Nederlandse gemeentevlaggen en de vlaggen van de voorlopers van die gemeenten, alles bij elkaar zo'n 900 stuks, beschreven. Ongetwijfeld bevatten de beschrijvingen nog fouten en ontbreekt er nog informatie. Daarom roep ik iedereen die het leuk vindt aan een vlaggenproject op Wikipedia mee te doen om zich aan te melden op <https://nl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Wiki-project/Heraldiek>. Wie nog niet op Wikipedia geregistreerd is, kan dat eenvoudig doen via een link rechts bovenin elke Wikipedia-pagina. Het verplicht tot niets en het kan een leuke manier zijn om je specifieke kennis met anderen te delen. □

* Anton Haddeman heeft zich ten doel gesteld om alle Nederlandse provincie- en gemeentevlaggen op de Nederlandse Wikipedia af te tekenen en te beschrijven.

Vlaggendocumentatie NVvV kan eindelijk worden gebruikt

De vlaggenboeken en -documentatie die de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde in haar ruim 50-jarig bestaan heeft opgebouwd, is – eindelijk – voor iedereen toegankelijk. Wie onderzoek wil doen naar vlaggen, of alleen maar plaatjes wil kijken, kan daarvoor terecht bij de bibliotheek van de Nederlandse Genealogische Vereniging in Bunnik. “De NVvV-bibliotheek is daar nu ondergebracht. Voor de verdere ontsluiting van de tientallen meters papier moet echter nog flink wat werk worden verricht, waarbij we hulp kunnen gebruiken.”

Door JOS POELS

Als penningmeester van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde (NVvV) past Willem van Zon sinds 2011 op de inkomsten en uitgaven van de club van vlaggenliefhebbers. Sinds hij in het NVvV-bestuur zit, heeft hij het ook tot zijn missie gemaakt de boeken, tijdschriften, documentatie en nalatenschappen die de vereniging sinds haar oprichting in 1966 heeft opgebouwd, fysiek en digitaal toegankelijk te maken. “Er is eigenlijk nooit een gedegen plan geweest wat te doen met de collectie”, zegt Van Zon, die nu ook in zijn eentje honorair bibliothecaris is van de NVvV. “Nu de bibliotheek er dan eindelijk is, lijkt het erop dat de NVvV ineens wel een plan heeft. Niets is minder waar. We hebben nu niet meer dan een basis. Er moet nog een goed plan worden uitgewerkt.”

De Nederlandse Genealogische Vereniging (NGV), die zeventuizend leden telt, heeft zich als het ware stiefmoederlijk ontfermd over de NVvV-bibliotheek. Van Zon speelde als bruggenbouwer tussen de twee. Naast vlaggen interesseert hij zich namelijk ook voor heraldiek en familiegeschiedenis, de genealogie. Zijn eigen stamboom heeft hij al heel lang geleden uitgezocht. Zijn Van Zon-tak komt niet uit het Brabantse Son, maar uit de Betuwe. Van Zon: “Als vrijwilliger ben ik verbonden aan de bibliotheek van de NGV. Deze bevond zich tot 2015 in Weesp. De NGV huurde daar, maar de eigenaar had andere plannen met het pand. Op zoek naar een andere ruimte heeft de genealogische vereniging een etage en kelderruimte gevonden vlak langs de snelweg A12, bij het Louis Bolk Instituut in Bunnik. Dat is een onderzoeksinstituut voor de biologisch-dynamische landbouw.”

Stambomen en heraldiek

De NVvV-penningmeester zag dat in de nieuwe NGV-bibliotheek enkele boekenkasten helemaal leeg bleven. Daar zou volgens hem de NVvV-collectie goed bij passen. Het zou bovendien een mooie aanvulling voor de NGV zijn, want die heeft naast duizenden familiestambomen en naslagwerken en tijdschriften over heraldiek een heel bescheiden sectie alge-

mene vlaggenboeken. Hij bracht de NGV en de NVvV in contact met elkaar. “Uiteindelijk besloot de NGV de NVvV-collectie in haar eigen collectie op te nemen. Weliswaar als een aparte sectie. Dat betekent niet dat de NGV nu de eigenaar van de NVvV-collectie is. Dat is onze vereniging voor vlaggenkunde nog altijd.”

Er is wat gezeuld met de collectie van de NVvV, die van lieverlee ontstond. Toen de NVvV in 1966 werd opgericht, was het helemaal niet de bedoeling een eigen bibliotheek te beginnen. De Stichting voor Banistiek en Heraldiek (SBH) van Klaes Sierksma in Muiderberg was toen dé kennisbron van de vlaggendeskundigen. Doordat het NVvV-verenigingsblad *Vexilla Nostra* werd geruild met de bladen van andere vlaggenkundige verenigingen (zoals *The Flag Bulletin*, *Flagmaster*, *Crux Australis*, *Vexilinfo*) ontstond er echter een basis voor een eigen NVvV-kenniscentrum.

Na verloop van tijd, kwamen er ook erfenissen van overleden leden bij de NVvV terecht. De vlaggenkundige nalatenschappen, of delen daarvan, van Klaes Sierksma, van de Rotterdamse ontwerper Van Lieshout en van Gerrit de Graaf bijvoorbeeld. De laatste was in zijn tijd dé kenner van de vlaggen in Liberia. In 1979 had de NVvV voor het eerst een klein budget om zelf informatie te vergaren. In het voorjaar van dat jaar ging een mailing uit naar alle Nederlandse gemeenten met een verzoek om zoveel mogelijk informatie over de gemeentevlag. Die collectie bevat nu zeven dikke ordners. De boeken en documentencollectie van de NVvV werd aanvankelijk thuis bij de secretaris of voorzitter bewaard. De leden die met een vlaggenkundige vraag zaten, konden het bestuurslid een brief schrijven met verzoek iets uit in de NVvV-collectie op te zoeken. De informatie werd ook gebruikt door de redactie van *Vexilla Nostra* voor het opdoen van inspiratie.

Vlaggenmuseum

In 2008 wees alles in de richting dat er een Vlaggenmuseum in Rotterdam zou komen. Dat museum zou ook een bibliotheek krijgen, waarin de NVvV-collectie zou worden ondergebracht. De hoop was ook gevestigd op de verwerving van een gigantische berg documentatie van het *Flag Research Center* (FRC) van Whitney Smith in de Verenigde Staten. Van Zon: “In die opbouwfase van het Vlaggenmuseum kwam er wat geld beschikbaar om boeken aan te schaffen. In die tijd werd bijvoorbeeld de collectie van Mark Sensen gekocht, die met zijn vlaggenhobby stopte.”

In afwachting van de opening van het Vlaggenmuseum werd de NVvV-collectie bewaard bij de vlaggenfabrikant Shipmate in Vlaardingen. Toen dat bedrijf door een concurrent werd overgenomen, is de collectie verhuisd naar het depot in Hoogwoud van het Nederlands Scheepvaartmuseum. Dat kon alleen omdat hoofdconservator Joost

Schokkenbroek voorzitter van de NVvV was. Toen Schokkenbroek twee jaar geleden naar Canada verhuisde, moest de collectie bij het Scheepvaartmuseum worden weggehaald. Die is toen terechtgekomen in de opslag van Semaphore Signs in Rhoo van NVvV-bestuurder Jaap Groen. Al die tijd was de collectie niet toegankelijk voor onderzoek.”

Er is dus heel wat gezeuld met de boeken, tijdschriften en erfenissen van de NVvV. Het startschot voor het toegankelijk maken van de collectie boeken en documentatie vond vorig jaar november plaats toen de Vlaggendag/jaarvergadering van de NVvV in de NGV-bibliotheek in Bunnik werd gehouden. De leden die daarbij aanwezig waren, konden het eerste resultaat zien.

Sorteren

De honorair bibliothecaris Willem van Zon probeert sindsdien orde in de collectie te krijgen. De boeken een plek geven, is misschien nog het gemakkelijkste werk voor Van Zon, die bij het sorteren af en toe hulp krijgt van een NGV-vrijwilligster die niet zoveel over vlaggen weet. “Door het vele verhuizen van alle dozen, zijn aantekeningen kwijtgeraakt van de diverse nalatenschappen die we hebben verworven”, aldus Van Zon. “Het is nu zaak te achterhalen wat van wie is. En we moeten ook kijken wat voor documentaire waarde al deze spullen hebben. Daarbij heb ik hulp nodig van andere NVvV-leden. Dus hierbij een oproep: Wie komt er helpen?”

De eerste provisorische inventarisatie wat er allemaal in de NVvV-bibliotheek zit, is zojuist op de website van de vereniging gezet: www.vlaggenkunde.nl “Het is een pdf die kan worden gedownload. Jammer genoeg is het nog geen database die online doorzoekbaar is. Ik hoop dat zoiets in de toekomst mogelijk zal zijn.”

Een andere noodzaak is het digitaal beschikbaar maken van een groot deel van de collectie. “Bijvoorbeeld de oude jaargangen van *Vexilla Nostra*, en de resultaten van de enquête naar de Nederlandse gemeentevlaggen uit 1979 lenen zich daar uitstekend voor. Maar ook enkele heel unieke vlaggenboeken zouden eigenlijk gescand moeten worden en op de website van de vereniging worden gezet. Er is zoveel mogelijk met het digitaliseren.”

NVvV-voorzitter Davied van Berlo schiet penningmeester/bibliothecaris Van Zon te hulp: “Ik heb al enigszins geïnventariseerd wat voor mogelijkheden er zijn om fondsen aan te vragen en er zijn

digitaliseringsbedrijven die het werk kunnen doen. Maar iemand moet daar aan gaan trekken. Het is een grote klus. Eigenlijk een soort vacature dus. Kunnen we een oproep doen? We zoeken namelijk iemand die zich wil verdiepen in de digitalisering van met name de *Vexilla Nostra's*.”

Classificatiesysteem

Van Zon is ook bezig een classificatiesysteem te ontwerpen voor de diverse richtingen waarvoor vlaggendeskundigen zich interesseren. “Die zal aansluiten op het systeem dat de NGV gebruikt

De bibliotheek van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde is ondergebracht bij de

Nederlandse Genealogische Vereniging (NGV)

Kosterijland 3

3981 AJ Bunnik

Openingstijden:
Woensdag op afspraak,
elke donderdag, en 2de zaterdag.
10.00-16.00 u
(uitgezonderd feestdagen)

voor familiegeschiedenis en heraldiek. In dat classificatiesysteem zijn de nummers 780-799 nog vrij, en gaan gebruikt worden voor de vlaggenboeken en -documentatie.”

Natuurlijk vraagt de honorair bibliothecaris zich soms af waar hij het allemaal voor doet. “Sinds de opening van de NVvV-bibliotheek heb ik slechts een enkele aanvraag gehad. Maar dat kan ook zijn omdat het allemaal zo nieuw is.” Van Zon doet al het werk vrijwel helemaal alleen, en weet ook niet of wat hij doet of besluit ook goed is. “Ik hoop dan ook dat er leden zijn die dit als een soort oproep zien en me komen helpen. Dan zien ze tegelijkertijd wat voor schatten er in onze verzameling zitten.”

En in de richting van zijn mede-bestuursleden gaat Van Zon zich sterk maken om met een goed plan te komen voor de toekomst van de collectie. Immers, zo lang de NVvV nog bestaat, zal naar verwachting ook de collectie groeien met aankoop, giften en erfenissen. Er zullen ook met ‘stiefmoeder’ NGV duidelijke afspraken moeten worden gemaakt. “Het belangrijkste echter is dat wat we hebben een documentaire waarde heeft. Ze is open voor het maken van studies. In de vlaggenkunde is nog zoveel te onderzoeken.” □

FOTO THEUN OKKERSE

Seinen van het NVvV-bestuur

Vlaggen zijn overal. Je kunt de krant niet open slaan of er is een vlag in het nieuws of er worden vlaggen gebruikt bij het nieuws. Op televisie en in de sociale media komen dagelijks vlaggen voorbij, in allerlei vormen. Volg vooral ons account op Twitter (@vlaggenkunde) om in beeld te krijgen wat er allemaal gebeurt in de wondere wereld van vlaggen.

Vlaggen zijn een manier van communicatie. Ze dragen een boodschap met zich mee. Wie een vlag gebruikt, zendt daarmee een boodschap uit. Wie een vlag ziet, haalt daar een bepaalde boodschap uit. Of zender en ontvanger in een vlag dezelfde boodschap lezen is maar zeer de vraag. Miscommunicatie ligt op de loer.

Vlaggenkundigen hebben een belangrijke rol als vertaler van die boodschap. Door de kennis over vlaggen te verspreiden en uitleg te geven over de achtergrond en betekenis van vlaggen, vervullen wij een maatschappelijke rol. Wij verdiepen niet alleen onze kennis van vlaggen, we verspreiden die ook. Zo staat het ook in onze statuten.

Om te verdiepen proberen we als bestuur weer een excursie te organiseren en denken we alweer na over de vlaggendag van volgend jaar. Marcel van Westerhoven is in juli afgereisd naar Texas om de contacten met de internationale vexillologische gemeenschap aan te halen bij de International Congress of Vexillology (ICV 28) in San Antonio.

Om te verspreiden, zoeken we steeds weer nieuwe mogelijkheden om de kennis over vlaggen uit te dragen en te verbinden aan actualiteiten, zoals via contacten met media, musea, etc. Heb jij ideeën hoe we vlaggen kunnen verbinden aan andere onderwerpen en instellingen? Heb je relevante contacten daarvoor? Laat het ons weten.

Ook kunnen we aansluiten bij dagen en evenementen waar vlaggen een belangrijke rol spelen. We kennen natuurlijk Koningsdag en 4 en 5 mei als vlagdagen, maar denk ook aan de examenuitslagen (met tas), de Vierdaagse van Nijmegen, Pride, Veteranendag, etc. Ook bij die dagen is vaak een vlaggenvertaler nodig. Welke vlagdagen zijn er nog meer?

Zo werken we als bestuur aan zowel de verdieping als de verspreiding van de kennis van vlaggen en vlaggenkunde. En zo staat de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde met beide benen in de samenleving. De voorbeelden daarvan zie je overal om je heen.

Davied van Berlo, voorzitter

Juist vanwege die breedte zijn vlaggen alomtegenwoordig in de media en in de wereld om ons heen. Als je er oog voor hebt – en dat hebben wij vlaggenkundigen –, zie je ze echt overal: op foto's en filmpjes, online en in het straatbeeld, op kleding, bordjes, etc. Maar zijn wij de enigen die vlaggen op die manier zien?

Roman Mars noemde in zijn beroemde TED-talk Amerikaanse stads-vlaggen "waarschijnlijk de slechts ontworpen objecten die je nooit zijn opgevallen". Vlaggen zijn echter bedoeld om op te vallen. Ze zijn herkenbaar, hebben (meestal) een opvallend ontwerp en – als ze daadwerkelijk aan een stok hangen – ze bewegen!

De laatste tijd zijn vlaggen wat vaker zelf in het nieuws. De opkomst van Achterhoekse vlag is uitgebreid beschreven, veel dorpen en kerken ontwerpen een vlag of blazen die nieuw leven in en in menig gemeenteraad is vorig jaar gesproken of er een vlag in de raadszaal geplaatst moest worden en welke dan.

We merken deze hernieuwde aandacht ook in het bestuur. Zo werden we benaderd door het populair wetenschappelijk tijdschrift *Quest* om een lezersvraag te beantwoorden en met de vraag of de redactie nog wel meer vlaggenkennis kan publiceren. Theun Okkerse werd onlangs betrokken bij een aflevering van het televisieprogramma *Het Klokhuis* en ikzelf werd geïnterviewd door *TVwest* over de vlaggen van Leidse studentenhuizen.

Hijzen of niet ?

Onafhankelijk van elkaar geven in deze rubriek drie deskundigen hun mening over een vlag die hen door de redactie is voorgelegd. Dit moet leiden tot discussie over de criteria waaraan een 'goede' vlag zou moeten voldoen. In deze aflevering de nieuwe vlag van de gemeente **Woerden**.

Andreas-referendum

Bram Bartelts docent primair onderwijs

Op de site indebuurt.nl/woerden worden wekelijks mysteries opgelost. Een van de mysteries die deze rubriek onder handen heeft genomen, was de mysterieuze vlag die afgelopen zomer opdook tijdens de opening van het nieuwe gemeentehuis. 'Een geel doek met een finish-balk in het midden en een aantal andere tekens. Wat betekent dit toch allemaal? Een verhaal over Wiebertjes, kaas en het bezweren van het kwaad.'

Een interview met Rob Alkemade van het Streekarchief Woerden is de sleutel tot het oplossen van dit mysterie. Niet zo gek, want Alkemade is de ontwerper en kan natuurlijk alles over de vlag vertellen. Leuk om te horen dat het Andreaskruis ook een symbool is om het kwaad af te weren. Daarom hebben spoorwegovergangen deze vorm en kruisen we onze vingers wanneer we liegen; als bescherming tegen het kwaad. Als Schotland zich op 1 november afscheidt van het Verenigd Koninkrijk weten we ook direct of Brexit nu goed was of niet, handig.

Voor mij is dit weetje veruit het leukste van de vlag. Voor de gemeente is het vooral een winstpunt dat Harmelen nu ook in de vlag is vertegenwoordigd. Ik kan me voorstellen dat ze daar denken: 'Als het zo moet, laat dan maar zitten'. Alkemade wil ik prijzen voor zijn poging. Ik hoop alleen dat er alsnog een beter ontwerp komt. Misschien via een referendum?

Niet hijzen.

Een onvoldoende

Theun Okkerse ontwerper

Wat kun je over een mislukte vlag zeggen? Dat is niet geslaagd is en dat dat jammer is? Of dat er een paar jaar moet worden gewacht voordat je een beter ontwerp kunt introduceren? En waarom zou je vlaggen bespreken die zijn bedacht door mensen die nooit een wapperende vlag hebben bestudeerd?

Idealiter is de kern van een vlag al duidelijk bij de broeking. Het plaatsen van figuren in de vlucht is daarom een héél slecht idee. Het was mij al eens negatief opgevallen in vlag van Zaltbommel met de kas-teeltorentjes in de vlucht. Ik dacht toen dat broeking en vlucht waren verwisseld!

Door de losse figuren is dat net zo'n verrommelde vlag als die van Woerden.

Het vreemdste vind ik dat, als je naar de gave basis van de vlag van Woerden kijkt, het onbegrijpelijk is dat niet besloten is om het daarbij te laten. Dus geen toevoegingen die te herleiden zijn naar de voormalige gemeenten. *Less is more*.

Wat de vlag dan uitdrukt is het – historische – gegeven dat een feodaal heerser (Beieren) zich ooit met het gebied heeft bemoeid. Ik noem met opzet het gebied en niet de stad.

De middenbaan zal dan breder moeten wor-

den zodat er drie gelijke baanhoogten zijn. Het decoratieve karakter neemt enorm toe. Het is een 'leesbare' vlag. Die is abstract

en kan uitstekend worden gecombineerd met de Nederlandse en Utrechtse vlag, omdat de kwaliteit gelijk is.

Niet alles hoeft in een gemeentevlag te worden gestopt, dus hier geen kleinburgerlijke opvattingen! Blijf de eigen dorpsvlag rustig gebruiken; samen met die van de gemeente.

Niet hijzen.

Niet de beste keuze

Anton Haddeman rijksambtenaar

Dat de nieuwe vlag van Woerden is gebaseerd op de voorgaande vlag maakt haar voor de inwoners ongetwijfeld heel herkenbaar. Toch verbaas ik mij over de manier waarop Harmelen op de vlag is vertegenwoordigd.

De vluchthoek is niet de beste plaats om stukken te plaatsen. Verder is de vlag al behoorlijk druk. En ik had verwacht dat de keuze bij de voorgaande vlag – om van alle herhalende stukken op de wapens er slechts één te plaatsen – zou worden voortgezet. De Beierse schuine ruiten geven op zichzelf al snel een onrustig beeld en met twee stukken erbij ziet de vlag er al redelijk beladen uit. Een derde stuk had nog gekund, maar de ontwerper is van twee naar zeven stukken gegaan waar dat niet nodig was.

Een veel evenwichtiger beeld zou zijn ontstaan wanneer er twee stukken boven en een stuk onder de middenbaan waren geplaatst, op de broekheft of desnoods gecentreerd rond het midden. Een enkele ruit en een enkel kruis zijn krachtige vormen die gemakkelijk herkenbaar zijn, zoals op de vlag van Moerdijk. In een groepje van drie wordt het beeld al veel minder krachtig.

Gemeentevlag van Moerdijk

De drie stukken hadden ook langs de broeking boven elkaar kunnen worden geplaatst, met een blauw-wit geruite baan ernaast. Met de gekozen elementen uit de voorgaande vlaggen en wapens was iets beters heel goed te maken geweest.

Niet hijzen.

